

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ»**

Студентки 2 курсу, 5м групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Лисюк
Олена
Сергіївна

Науковий керівник
доктор економічних наук,
професор

(підпис керівника)

Новікова
Наталя
Леонідівна

Гарант освітньої програми
доктор наук з державного
управління,
професор

(підпис гаранта)

Орлова
Наталія
Сергіївна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	6
1.1. Сутність та цілі державної антикорупційної політики.....	6
1.2. Механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики.....	16
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	31
2.1. Сучасний стан реалізації державної антикорупційної політики в Україні.....	31
2.2. Імплементация світового досвіду із реалізації державної антикорупційної політики в Україні.....	43
Висновки до розділу 2.....	54
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ.....	55
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що протягом останніх десятиліть дані різних міжнародних і національних соціологічних досліджень фіксують високий рівень корупції. Характеризуючи корупцію в сучасній Україні можна сказати, що демократичні перетворення, що нині відбуваються, супроводжуються складними процесами реформування політичних, економічних і правових відносин. Корупція це глобальне явище, яке стає реальною загрозою демократії та національній безпеці. В даних умовах розробка і реалізація в країні ефективної антикорупційної політики сьогодні є нагальною потребою українського суспільства і однією з головних умов соціально-економічного розвитку.

У сучасній світовій практиці сформувалося два підходи до реалізації антикорупційної політики: реформування певної сфери держави за допомогою здійснення антикорупційних програм і реалізація антикорупційної політики як функції держави. При цьому універсальними механізмами антикорупційної діяльності для органів влади служать законодавство, організаційно-управлінські та політичні заходи, механізми взаємодії влади і громадянського суспільства, міжнародне співробітництво.

Для української моделі антикорупційної політики характерним є домінування держави серед таких суб'єктів, як міжнародне співтовариство, політичні партії, бізнес, ЗМІ, інститути громадянського суспільства у формуванні та розвитку національних механізмів щодо запобігання та протидії корупції, що пов'язано з ініціюванням антикорупційних реформ політичним керівництвом і політичними елітами. Тобто держава як ключовий суб'єкт антикорупційної політики монополізує функції антикорупційної діяльності і обмежується переважно політико-правовими і організаційно-адміністративними механізмами протидії корупції.

Політична система сформувала еліту, яка слабо зацікавлена в модернізації політичних процесів, поліпшення морального клімату в суспільстві.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад формування антикорупційної політики держави. Розроблення рекомендації щодо удосконалення механізму її реалізації в Україні. Досягнення поставленої мети обумовило необхідність виконання наступних завдань дослідження:

- розглянути сутність та цілі державної антикорупційної політики;
- навести механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики;
- проаналізувати сучасний стан реалізації державної антикорупційної політики в Україні;
- навести шляхи імплементації світового досвіду із реалізації державної антикорупційної політики в Україні;
- запропонувати напрями вдосконалення стратегічного управління діяльності Національного Агентства з питань запобігання корупції.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування та реалізації антикорупційної політики держави.

Об'єкт дослідження є процес формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Методи дослідження:

- методи теоретичного пізнання, за допомогою яких було розкрито особливості, значення та цілі антикорупційної державної політики;
- методи порівняння, за допомогою яких було здійснено аналіз показників корупції в Україні, а також оцінено їх динаміку та проведено порівняння з іншими країнами;
- діалектичний та абстрактно-логічний (для узагальнення та формулювання висновків).

Інформаційна база дослідження представлена матеріалами вітчизняних та зарубіжних нормативно-правових актів, навчальних посібників та підручників, наукових статей, Інтернет-джерел.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків, одного додатка, списку використаних джерел (85 найменувань). Основний зміст роботи викладено на 74 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 11 рисунків, 16 таблиць.

Основні положення випускної кваліфікаційної роботи відображені у статі: Лисюк О. «Антикорупційна політика в Україні» / О.Лисюк // Управління та адміністрування: зб. наук. ст. студ. У 66 заоч. Форми навч./від.ред. Н.Л. Новікова. -Ч .-Київ: Київ. нац.торг.-екон. ун-т,2018.-248-253 с.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність та цілі державної антикорупційної політики

В сучасних умовах корупція визнана однією з найсерйозніших світових проблем, які зачіпають всі держави. Вона дестабілізує національні економіки, порушує права людини, підриває принципи справедливості, провокує соціальну напруженість в суспільстві. Різноманіття та еволюція форм корупційних проявів, що представляють одну з головних транснаціональних загроз для сучасних держав, зумовили необхідність формування збалансованого механізму протидії корупції, перш за все, на міжнародному рівні, на національному рівні окремих держав, на регіональному рівні [8, с. 34].

Антикорупційна політика — це комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів, спрямованих на створення системи запобігання та протидії корупції і усунення причин її виникнення.

На даному етапі державотворення з'являються фактори, які не тільки не послабили, але й посилили соціальну базу корупції за рахунок непередбаченої демократизації та лібералізації законодавства, різкого переходу від планової економіки до ринкової економіки. На думку науковців, значною мірою корупцію стимулює наявність значних залишків старої командно-адміністративної системи як надмірно великого управлінського апарату з необґрунтовано широкими повноваженнями, зокрема розпорядчо-дозвільного змісту, та переважання в ньому, передусім за рахунок керівних посад, службовців старої генерації з консервативною психологією, які не сприймають потреби демократичних перетворень. Зокрема, корупцію розглядають як соціально небезпечне явище, змістом якого є система

негативних поглядів, настанов і діянь службових осіб інститутів влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища, всупереч інтересам суспільства та держави [16, с. 52].

У науковій літературі проблема антикорупційної політики в цілому отримала свою розробку, представлені визначення антикорупційної політики в цілому. Під антикорупційною правовою політикою розуміють сукупність законодавчих, економічних, політичних, інформаційних, організаційних заходів, спрямованих на державне регулювання у сфері протидії корупції [18, с. 10]. В даному визначенні зроблено обґрунтований акцент на коло питань державного регулювання, що виражаються в здійсненні сукупності антикорупційних заходів.

Даньшин І.М сказав, що Антикорупційна політика - це послідовна і системна діяльність інститутів держави і громадянського суспільства, направлення на розробку і постійне здійснення різнобічних заходів профілактичного, попереджувального характеру з метою усунення та мінімізації проявів причин і умов, що породжують корупцію. У своїй основі антикорупційна політика, перш за все, - це правова політика, спрямована на формування і реалізацію норм антикорупційного законодавства в сфері боротьби зі злочинами та правопорушеннями, вирішальне завдання системної протидії корупції» [26, с. 117]. У даній дефініції антикорупційна політика розуміється як діяльність, що має чотири напрямки, серед яких є напрямок «ліквідуючого характеру», і хоча далі вказана мета цієї політики, все ж не ясний об'єкт, щодо кого реалізується даний напрямок.

В іншому визначенні Шакур В.І сказав, що антикорупційна політика представлена як «науково обґрунтована, послідовна і системна діяльність інститутів держави і громадянського суспільства з протидії корупції» [30, с. 106], що по суті коротко повторює попередню дефініцію.

Концептуально-правова модель державної антикорупційної політики, зміст, мета і завдання якої повинні визначатися діяльністю органів державної влади, громадського самоврядування та громадян, заснована на інтерпретації сутності та соціально-правової природи корупції, спрямованої на зниження рівня за допомогою реалізації інтересів особистості, суспільства і держави на основі дотримання прав і свобод людини і громадянина [33, с. 71]. Як випливає з наведеного вище визначення, мова йде про державну антикорупційну політику, разом з тим, визначає її зміст, мету, стратегічні та тактичні цілі антикорупційної політики, завдання не тільки виходячи з діяльності органів державної влади, а й інститутів громадського самоврядування і громадян.

Таблиця 1.1

Цілі антикорупційної політики [37]

• мінімізувати ризики втягнення керівництва та працівників, незалежно від займаної посади, в корупційну діяльність;
• сформувати у контрагентів, працівників та інших осіб цілісного єдиного усвідомлення та розуміння антикорупційної програми, неприйняття корупції у будь-яких її виявленнях;
• узагальнювати та роз'яснювати основні положення антикорупційного законодавства України;
• включити в обов'язок працівників знання та дотримання принципів і вимог цієї антикорупційної програми, основних положень антикорупційного законодавства, а також вжиття адекватних заходів щодо запобігання корупції.
• Максимально зменшити обсяги корупції здійснюючи позитивні перетворення / реформи державно-суспільних процесів;
• Створити ефективний регіональний приклад подолання корупції / позитивних державно-суспільних перетворень для його розповсюдження на загальнодержавні процеси впровадження антикорупційної реформи;
• На основі консолідації зусиль створити велику мережеву платформу / простір для громадянського суспільства, що стане одним із головних суб'єктів антикорупційних / суспільно-політичних перетворень;

Помітно, що антикорупційна політика в цілому має кілька варіантів розуміння. При цьому найчастіше робиться обґрунтований акцент на першочерговій ролі держави, значенні інститутів громадянського суспільства, в деяких випадках визначаються її завдання.

Таким чином, мета антикорупційної правової політики полягає в стратегії створенні і забезпеченні політико-правових умов антикорупційного характеру правотворчості, правозастосування, функціонування системи антикорупційної правової просвіти, пропаганди, виховання, освіти, заснованих в сукупності на впровадженні в суспільстві середовища морального відторгнення корупції, формування в цивільній і правовій свідомості та правовій культурі імунітету до корупції, нормативному закріпленні та реалізації стандартів антикорупційної поведінки посадових осіб, громадян, створення і відтворення правових і організаційних умов мінімізації корупції як явища та діяльності, усунення причин, що породжують корупцію. При цьому ми можемо віддавати звіт в тому, що мова йде про формування ідеальної політично значущої моделі правового розвитку, яка визначається суб'єктами антикорупційної правової політики в процесі вдосконалення антикорупційної діяльності.

Також слід встановити коло суб'єктів її формування та реалізації. Багатосуб'єктність властива як правовій політиці в цілому, так і антикорупційній правовій політиці, але в останньому випадку вона виражена гранично багатопланово. Більш того, збільшення кількості суб'єктів антикорупційної правової політики можна вважати не лише її специфікою, але і пріоритетним напрямком [23, с. 181].

Суб'єкти антикорупційної правової політики це [14, с. 26]. :

1. Державні органи,
2. Органи місцевого самоврядування,
3. Громадські об'єднання,
4. Юридичні та фізичні особи, які володіють спеціальним статусом.

Суб'єкти антикорупційної правової політики, володіючи метою, сукупністю засобів, спрямовують свою активність на певну сферу суспільних відносин [14, с. 26].

Об'єкт державної антикорупційної політики - це сукупність правових і політичних відносин, юридично значущих політичних рішень і дій, які сприяють реалізації її мети; це відносини зі створення і відтворення механізмів здійснення антикорупційної діяльності на основі сформованої системи законодавства, можливостей формування політичних і правових умов і гарантій реалізації антикорупційних правових норм. Так, наприклад, об'єктом можна вважати дотримання встановленого законодавством порядку проведення антикорупційної експертизи та можливі її подальші регламентування, коригування, уточнення, оновлення або зміна форм поведінки, способів доведення її результатів до відома громадськості, ЗМІ і т.д. Йдеться саме про дотримання, гарантії недопустимості порушення встановлених процедур, в той час як сама антикорупційна експертиза як інститут є засіб антикорупційної правової політики.

Таким чином, розгляд структури державної антикорупційної політики як теоретичної моделі дозволяє сформулювати її визначення.

Державна антикорупційна політика - це діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, юридичних і фізичних осіб, що володіють спеціальним статусом зі створення, забезпечення політико-правових умов подолання та мінімізації корупції.

Однак сучасна практика протидії корупції, багатовимірні й різнорівневі зусилля, спрямовані на її мінімізацію, не позбавляють на сьогоднішній день від даної проблеми. Це змушує шукати нові шляхи вирішення проблеми корупції, здійснювати пошук способів її подолання. Корупція як історично вкорінене явище соціальної і правової дійсності є не тільки правопорушенням, подією, яка може в будь-якому випадку мати юридичну оцінку. Корупція, поряд з іншими незаконними способами збагачення, зумовлює майнову диференціацію, розшарування суспільства на основі

критерію протиправного збагачення. Вона сприяє не лише майново-матеріальному розшаруванню, а й диференціює правову свідомість людей, їх емоційно-психологічне ставлення до громадських і державних подій, сприяє розбудові латентної системи ціннісних орієнтацій в правовій і державній сферах [20, с. 26].

Сприйняття індивідом можливості вирішення власного життєвого питання, конфліктної ситуації, підтримки ведення бізнесу, призначення на посаду і т.д. крізь призму корупції формує і відповідну мотиваційно-вольову, поведінкову сферу. Корупція негативно впливає на світогляд людей, їх моральні оцінки суспільно відомих подій, спосіб життя людей, їх спільнот, організацій. По суті, корупція призводить до конфліктно-небезпечної диференціації суспільства за рівнем нелегальних і нелегітимних доходів, сприйняття «подвійних стандартів» як можливих передбачуваних умов здійснення законних інтересів фізичних і юридичних осіб [22, с. 31].

Основними завданнями антикорупційної політики є[61]:

1. удосконалення національного законодавства шляхом:

- гармонізації законодавства України і Європейського Союзу;
- проведення аналізу законодавства з метою виявлення недоліків, які сприяють вчиненню корупційних правопорушень, та підготовка пропозицій щодо його вдосконалення;
- розроблення та прийняття закону про нормативно-правові акти;
- проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів;
- упровадження правового механізму недопущення підкупу осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, а також громадян під час проведення референдумів і виборів;

2. Підвищення рівня правової свідомості населення, утвердження у суспільстві нетерпимості до корупційних правопорушень шляхом:

- розроблення та запровадження навчальних програм для студентів вищих, учнів середніх і професійно-технічних навчальних закладів та державних службовців з питань запобігання та протидії корупції;
- виховання у громадян високих моральних цінностей;
- створення умов для несприйняття суспільством корупції;
- розроблення і розміщення соціальної реклами з питань запобігання та протидії корупції;

3.Проведення інституційної реформи шляхом:

- удосконалення політичної системи;
- розроблення та прийняття законів про державну службу, службу в органах місцевого самоврядування, адміністративні послуги, заходи фінансового контролю за доходами та витратами посадових осіб публічної служби, правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів;
- прийняття Адміністративно-процедурного кодексу України;
- удосконалення системи і структури органів державної влади та органів місцевого самоврядування, визначення механізму громадського контролю за їх діяльністю;
- забезпечення ефективної координації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань запобігання та протидії корупції;
- утворення в органах державної влади підрозділів з питань запобігання та протидії корупції;
- розроблення порядку проведення оцінки ефективності виявлення і профілактики корупційних ризиків в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;
- підвищення престижності діяльності та статусу державного службовця;
- підвищення рівня заробітної плати і соціальної захищеності державних службовців;
- удосконалення системи державної служби;

- оптимізація і конкретизація повноважень державних органів та осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, підвищення їх відповідальності за невжиття заходів щодо усунення причин корупції;
- скасування депутатської недоторканності;
- забезпечення прозорості фінансування політичних партій та виборчого процесу;
- створення з урахуванням принципу доступності Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;

4. Реформування правоохоронної та судової системи з метою підвищення ефективності діяльності із захисту прав і свобод людини та громадянина шляхом:

- утворення спеціалізованого органу — Національного бюро антикорупційних розслідувань, який проводитиме дізнання та досудове слідство у справах про корупцію та сприятиме попередженню, виявленню, припиненню та розслідуванню корупційних правопорушень;
- запровадження спеціалізації прокурорів або утворення в органах прокуратури спеціалізованих підрозділів з питань кримінального переслідування осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
- внесення змін до законодавства в частині розмежування та визначення повноважень правоохоронних органів, а також до Законів України “Про судоустрій України” та “Про статус суддів”;
- забезпечення незалежності суддів і недопущення втручання в судову діяльність;
- підвищення фахового рівня суддів та поліпшення умов їх професійної діяльності;
- розроблення дієвого механізму та критеріїв притягнення суддів до відповідальності;
- забезпечення ефективного виконання судових рішень;

- створення умов для розвитку альтернативних (позасудових) способів розв'язання спорів;

- забезпечення доступності до судових рішень та судової статистики;

5.підвищення ефективності взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськістю шляхом:

- розроблення та прийняття закону про доступ до публічної інформації, створення системи суспільного телебачення і радіомовлення;

- інформування громадськості про розроблені законопроекти з питань запобігання та протидії корупції та залучення її до участі в обговоренні таких законопроектів;

- проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів;

- забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації антикорупційної політики;

- здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- забезпечення доступності інформації про виявлені корупційні правопорушення;

- спрощення процедури отримання інформації за запитами фізичних та юридичних осіб;

- висвітлення у засобах масової інформації фактів викриття корупційних правопорушень, що викликали широкий громадський резонанс, злочинів у сфері службової діяльності, у тому числі притягнення фізичних та юридичних осіб до відповідальності за вчинення таких злочинів і правопорушень;

6.проведення аналізу:

- дотримання законодавства у сфері запобігання та протидії корупції;

- соціологічних та наукових досліджень з питань запобігання та протидії корупції;

- корупційних правопорушень та причин їх вчинення;

- корупціогенних чинників, які призводять до вчинення корупційних правопорушень або сприяють їх розповсюдженню;
- показників поширення корупції, які характеризують обсяги, інтенсивність, структуру, динаміку, територіальний розподіл корупційних правопорушень та осіб, що їх вчинили;
- результатів здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції, а також статистичних даних про осіб, притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення;
- недоліків у роботі органів державної влади та органів місцевого самоврядування із запобігання та протидії корупції і розроблення рекомендацій щодо їх усунення;
- забезпечення фінансовими та матеріально-технічними ресурсами для здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції;
- досвіду іноземних держав та міжнародних організацій з питань запобігання та протидії корупції.

Отже, антикорупційна політика - це розробка і постійне здійснення різнобічних і послідовних заходів держави і суспільства в рамках прийнятих даними державою основ конституційного ладу з метою усунення причин і умов, що породжують і живлять корупцію в різних сферах життя.

Відповідно, подолання протиправного, незаконного розшарування може сприяти і протидії корупції, усувати її великі суспільно значущі наслідки. Таким напрямком державної антикорупційної політики в єдності з масштабними соціальними заходами є встановлення міцних правових основ соціальної злагоди, що забезпечують реалізацію антикорупційної правової політики в сучасній Україні.

1.2. Механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики

У науковій літературі [9; 13; 15; 19] зазначається, що інструментами протидії корупції можна вважати нормативні правові приписи, прийоми, способи протидії відноси́нам корупційного характеру, юридичні технології, пов'язані з правовим інструментарієм, юридичною технікою, тлумаченням права і формами правореалізаційної практики. До основних правових засобів протидії корупції вченими віднесені прийоми, способи запобігання, усунення правопорушень у сфері корупції, які отримали регламентацію в нормативних правових програмах [31, с. 43].

Засобами державної антикорупційної політики є сукупність методів, методик, способів, установ, інститутів, які в тій чи іншій мірі використовуються її суб'єктами і сприяють досягненню її цілей. За допомогою засобів ідеальна модель антикорупційної політики отримує реалізацію, а мотивована поведінка її суб'єктів переводить формально певні цілі, завдання в область антикорупційних дій і позитивно значущих результатів. Правові та політичні засоби можуть бути різноманітними, що багато в чому залежить від змісту корупційної діяльності, але в будь-якому випадку вони повинні бути легальними і легітимними за формою

Найважливішою умовою ефективного та прозорого функціонування органів державної влади в Україні, безперечно, є боротьба з корупцією. Останнім часом цій проблемі приділяється багато уваги з боку державних установ, громадськості та особливо європейської спільноти.

За вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень передбачена кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність. Вона доволі жорстка, а тому при чіткому дотриманні процесуальних норм повинна бути ефективним бар'єром для попередження корупційних дій.

Після Майдану в Україні було створено низку структур, які повинні ефективно боротися з корупцією. Вони наділені найпотужнішим потенціалом, правильне використання якого неодмінно дасть позитивні результати. Поки що це чи не єдині структури, які є «незаангажованими» та не втягнутими у політичні міжусобиці.

Секретаріаті Кабінету Міністрів України, Генеральній прокуратурі України, Службі безпеки України, інших центральних органах виконавчої влади, інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України шляхом затвердження їх керівниками.

Керівники державних органів несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії.

Важливим є акцентування уваги на програмах, способах, юридичних технологіях, що діють у сфері права, їх впливу на суспільні відносини. Відзначається також, що юридичні засоби представляють норми права, права, обов'язки, правовідносини, юридичні факти, договори, заходи заохочення, пільги, міри покарання, заборони та інші інститути, які відіграють роль регуляторів суспільних відносин.

Таблиця 1.2

Механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики

Мета	→	Пошук напрямів підвищення ефективності антикорупційної політики України з урахуванням вітчизняних реалій та європейського досвіду боротьби із корупцією.						
Принципи	→	верховенство права і закону, пріоритет прав і свобод людини та громадянина	рівність усіх перед законом	відкритість та прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;	ефективна взаємодія законодавчої, виконавчої і судової гілок влади та держави з громадянськістю	невідворотність відповідальності за здійснення корупційного правопорушення	єдина державна політика у сфері запобігання та протидії корупції	
Завдання	→	удосконалення національного законодавства		підвищення рівня правової свідомості населення, утвердження у суспільстві нетерпимості до корупційних правопорушень		підвищення ефективності взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянськістю		проведення аналізу
Об'єкт	↕	Процес формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.						
Суб'єкти	↕	1. Державні органи, 2. Органи місцевого самоврядування, 3. Громадські об'єднання,						
Інструменти антикорупційної політики	→	Інтернет (тематичні сайти, соціальні мережі, блоги, статті, новини)	Медіа ТВ	Медіа Радіо	Тематичні колонки в інтернет-медіа	Експертиза законопроектів і проектів підзаконних актів;	Моніторинг реалізації антикорупційної політики та стану корупції	Звітність державних органів цілях оцінки ефективності їх антикорупційної діяльності.
Стадії антикорупційної політики	→	розробка антикорупційних програм,	планування антикорупційних заходів	прогнозування та аналіз стану корупції і тенденцій в її розвитку;	розробка спеціальних антикорупційних законопроектів і проектів підзаконних актів;	створення умов для ефективного контролю за розподілом і витрачанням бюджетних коштів;	зміцнення судової влади	вдосконалення правоохоронної системи і поліцейської діяльності (діяльності спецслужб);
Напрями антикорупційної політики	→	корекція законодавства ;	більш збалансована система стримувань і противаг між основними інститутами влади;		упорядкування системи, структури і функцій органів виконавчої влади		Зміна принципів державної (насамперед, публічної цивільної) служби і контроль за майновим становищем представників влади;	

Таблиця 1.3

Агентства з питань запобігання корупції[55]

Національне антикорупційне бюро (НАБУ)	Національне агентство з запобігання корупції (НАЗК)	Спеціалізоване антикорупційне прокуратура (САП)	Національна рада з питань антикорупційної політики	Служба безпеки України (СБУ)
Розслідування корупційних злочинів та недостовірних відомостей в деклараціях високопосадовців, судів, членів парламенту та уряду, керівників великих держпідприємств; розслідування хабарів вище 25 тис. дол та підкуп іноземних посадових осіб	1. Стратегія та звіти 2. Перевірка декларацій 3. Контроль за дотриманням антикорупційних обмежень і вимог 4. Контроль за фінансами політичних партій 5. Моніторинг способу життя 6. Захист викривачів 7. Антикорупційна експертиза 8. Адміністративні протоколи про пов'язані з корупцією порушення	Супровід кримінальних проваджень НАБУ	Консультативний о-дорадчий орган при Президентові України	Виявлення корупційних злочинів та направлення на розслідування слідчим органам
Поліція	Державне бюро розслідувань (ДБР)	Органи прокуратури	Нацрада з розшуку та управління злочинними активами	Комітет ВР з питань запобігання корупції
Розслідування дрібних корупційних злочинів, не віднесених до підслідності НАБУ чи ДБР + корупційні адміністративні правопорушення	Розслідування усіх злочинів у т.ч. корупційних, високопосадовців та працівників правоохоронних органів (крім віднесених до НАБУ), злочинів	Нагляд за досудовими розслідуваннями, підтримання державного обвинувачення у суді	Виявлення та управління заарештованим майном за дорученням слідчих, прокурорів, слідчих	Підготовка рішень уряду з антикорупційної політики, контрольна функція та антикорупційна експертиза

Національна рада з питань антикорупційної політики (далі – НРПАП, Нацрада) – це консультативно-дорадчий орган при Президентові України, що надає рекомендації щодо напрямів розвитку антикорупційної політики України. Нацраду очолює голова, який призначається Президентом України. Виконавчим секретарем за посадою є Заступник Глави Адміністрації Президента України, до відання якого віднесено питання протидії корупції. [50].

До складу НРПАП також входять [50]:

- 1) заступник Глави Адміністрації Президента України, до відання якого належать питання правового забезпечення реалізації Президентом України визначених Конституцією України повноважень;
- 2) голова комітету Верховної Ради України, до відання якого належать питання боротьби з організованою злочинністю та корупцією (за згодою);
- 3) дві особи, кандидатури яких запропоновано Кабінетом Міністрів України;
- 4) особа, кандидатуру якої пропонує Рада суддів України (за згодою);
- 5) особа, кандидатуру якої пропонує Генеральний прокурор України (за згодою);
- 6) особа, кандидатуру якої пропонує Голова Рахункової палати (за згодою);
- 7) сім представників громадських об'єднань та/або громадських експертів, які мають досвід підготовки пропозицій щодо формування та реалізації антикорупційної політики (за згодою);
- 8) один представник від всеукраїнських асоціацій місцевого самоврядування (за згодою);
- 9) два представники від об'єднань підприємців (бізнес-асоціацій);
- 10) глава делегації України для участі в роботі Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO);
- 11) бізнес-омбудсмен.

Персональний склад Нацради затверджує Президент України. Основною організаційною формою роботи Національної ради є засідання, які проводяться за потреби, але не рідше одного разу на два місяці. Рішення Національної ради приймається на засіданні більшістю голосів від її складу [50]

Основними завданнями Національної ради є [50]:

- 1) підготовка та подання Президентові України пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії;
- 2) здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції;
- 3) підготовка та надання Президентові України узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції;
- 4) оцінка стану та сприяння реалізації рекомендацій Групи держав проти корупції, Організації економічної співпраці і розвитку (ОЕСР), інших провідних міжнародних організацій щодо запобігання і протидії корупції, підвищення ефективності міжнародного співробітництва України у цій сфері;
- 5) сприяння науково-методичному забезпеченню з питань запобігання і протидії корупції..

Нацрада відповідно до покладених на неї основних завдань [50]:

- 1) здійснює комплексну оцінку ситуацій і тенденцій у сфері запобігання і протидії корупції в Україні, аналізує національне антикорупційне законодавство та заходи щодо його виконання;
- 2) здійснює моніторинг та аналіз ефективності реалізації антикорупційної стратегії, вносить пропозиції щодо поліпшення взаємодії органів, відповідальних за її імплементацію;
- 4) готує пропозиції щодо законопроектів, проектів інших нормативно-правових актів у сфері запобігання і протидії корупції;

5) бере участь у підготовці послань Президента України до народу, щорічних і позачергових послань до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України в частині реалізації антикорупційної політики;

6) організовує вивчення громадської думки з питань, що розглядаються Національною радою, забезпечує висвітлення у засобах масової інформації результатів своєї роботи;

7) сприяє науково-методичному забезпеченню з питань запобігання і протидії корупції, проведенню аналітичних досліджень, розробленню методичних рекомендацій у цій сфері;

8) готує пропозиції щодо підвищення ефективності міжнародного співробітництва України у сфері запобігання і протидії корупції.

Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції. У його віданні:

- формування та реалізація антикорупційної політики;
- проведення антикорупційної експертизи законопроектів, поданих суб'єктами права законодавчої ініціативи;
- запобігання та протидія корупції;
- запобігання корупції в діяльності юридичних осіб;
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- правила етичної поведінки на публічній службі;
- фінансовий контроль стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування;
- відповідальність за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- правове регулювання діяльності Національного антикорупційного бюро;
- правове регулювання діяльності Національного агентства з питань протидії корупції;
- діяльність інших правоохоронних і державних органів в частині їх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції;

– державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.

Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Закон «Про Національне антикорупційне бюро» був прийнятий у 2016 році Верховною Радою України.

Завданням НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Рис. 1.1. Структура НАБУ

Джерело: [50]

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), створена Наказом Генерального прокурора України від 22 вересня 2015 року.

САП це самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури України на який покладається [50]:

- здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;
- підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

Рис. 1.2. Структура САП

Джерело: [50]

Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК, Наагентство) створено постановою Кабінету Міністрів України ще 18 березня 2015 року, але для початку його функціонування знадобилося більше року. Повноцінну роботу орган почав 15 серпня 2016 року. Згідно Закону України «Про боротьбу з корупцією», НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної

політики. Нацагентство є відповідальним перед Верховною Радою України, підконтрольним їй та підзвітним Кабінету Міністрів України.

НАЗК, відповідно до вимог Закону України «Про запобігання корупції», є відповідальним за формування та ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. На нього покладено обов'язок повної перевірки електронних декларацій, яка полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірці на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення.

Крім того, агентство проводить спеціальні перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад відповідального або особливо відповідального становища, а також посад із підвищеним корупційним ризиком.

Нацагентству також надано право здійснювати вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів декларування з метою встановлення відповідності рівня їхнього життя та наявного у них і членів їх сім'ї майна задекларованим даним. Моніторинг здійснюється на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, а також із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації. У разі виявлення за результатами моніторингу ознак корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, НАЗК інформує про них спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Особи, які надають допомогу в запобіганні корупції, мають державний захист.

Рис. 1.3. Структура НАЗК

Джерело: [50]

СБУ, Головне управління внутрішньої безпеки ДФС, Генеральна прокуратура України

Ще однією структурою, яка відповідає за боротьбу з корупцією в Україні, є Служба безпеки України. Однією із функцій СБУ є попередження, припинення, виявлення і розкриття злочинів проти корупції та організованої злочинної діяльності в сфері управління економікою.

Окрім того, при Державній фіскальній службі діє Головне управління внутрішньої безпеки ДФС.

Основними його функціональними обов'язками ДФС є [50]:

- забезпечення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті ДФС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, у межах передбачених законом повноважень;
- розробка та проведення заходів щодо запобігання корупційним, пов'язаним з корупцією та іншим правопорушенням у сфері службової діяльності посадових осіб ДФС та її територіальних органів, на підприємствах, в

установах та організаціях, що належать до сфери її управління, а також здійснення контролю за їх проведенням;

– проведення заходів щодо виявлення конфлікту інтересів та сприяння його усуненню, здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів;

– здійснення профілактичної роботи з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства серед працівників ДФС та її територіальних органів, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

– розгляд та перевірка звернень щодо можливих корупційних, пов'язаних з корупцією та інших правопорушень у сфері службової діяльності працівників ДФС та її територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

– ініціювання, організація та участь у проведенні службових розслідувань (перевірок) стосовно працівників ДФС та її територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, з метою виявлення причин та умов, що призвели до вчинення корупційного, пов'язаного з корупцією;

Антикорупційні програми приймаються в:

Адміністрації Президента України, Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Апараті Верховної Ради України,

В Україні окремими повноваженнями щодо формування та реалізації антикорупційної політики наділені кілька інституцій, серед яких - Національний антикорупційний комітет, Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики. Проте такий розподіл функцій формування та реалізації антикорупційної політики між органами з різним правовим статусом та обсягом повноважень не відповідає міжнародним стандартам щодо органів, уповноважених на її формування та реалізацію, ні за критеріями спеціалізації, ні за критеріями незалежності.

Не виконані також в Україні вимоги міжнародно-правових інструментів щодо партнерства влади та громадянського суспільства у сфері антикорупційної політики - залучення громадськості до процесу прийняття суспільно важливих рішень у сфері протидії корупції відбувається здебільшого у формі недієвих консультацій для формального виконання вимог законодавства.

Крім того, низку функцій у сфері антикорупційної політики взагалі не реалізовано жодним органом держави, зокрема проведення на постійній основі оцінки стану справ з корупцією, моніторингу реалізації державної антикорупційної політики, формування світогляду несприйняття корупції.

Мета - створення в Україні системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинників, які до неї призводять, зокрема статистичних спостережень, моніторингу виконання цих рішень та їх впливу на стан справ з питань запобігання корупції незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства, а також формування суспільної підтримки у подоланні корупції.

Для того, щоб переломити тенденцію, що склалася, внутрішньо-деструкції і морально-психологічної деградації суспільства і направити її на неухильне економічне зростання, підвищення рівня правосвідомості та морально-етичної відповідальності громадян, необхідно використовувати весь арсенал економічних засобів і ідеологічних можливостей, тим самим створюючи матеріальний заслін і морально-психологічний бар'єр проти нашарування своєкорисливих інтересів посадових осіб на виконання ними службових обов'язків [41].

Антикорупційні програми повинні передбачати такі заходи державної антикорупційної політики [26, с. 118].:

- заходи та навчання з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування;

- корупційні ризики у діяльності органу, установи, організації, причини, що їх породжують та умови, що їм сприяють;
- моніторинг та оцінку виконання та періодичного перегляду програм;
- визначені засади загальної відомчої політики для запобігання та протидії корупції у відповідній сфері, заходи з їх реалізації, а також з виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми;
- усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси;

Робота в цій області повинна бути комплексною, послідовною і принциповою, спрямованою на досягнення головної мети - усунення обставин, що сприяють вчиненню зловживань, і створення умов, при яких будь-яка протиправна дія з використанням службового становища розцінювалося самим суспільством як кричуще порушення суспільної моралі та норм права. Головною особливістю і відмінною рисою використовуваних державною заходів антикорупційної політики є їх превентивний характер впливу, запобігання вчиненню корупційних дій і зловживань на стадії їх виникнення (боротьба з причинами, а не з наслідком), шляхом вбудовування контрольних функцій в усі процеси взаємодії суб'єктів економічної діяльності та на всіх етапах їх здійснення [26, с. 118].

Висновки до розділу 1

В першому розділі розкриваються сутнісні характеристики антикорупційної політики та механізм її формування та реалізації.

Корупційні прояви формуються в соціально неоднорідному просторі, який охоплює політичну, економічну і соціальну сфери сучасного суспільства. З огляду на зрості розміри прояви і масштаби поширення корупційних дій, що підривають як економічний потенціал держави, так і довіру громадян до органів державної влади, дозріла реальна необхідність прийняття невідкладних і дієвих заходів по боротьбі з цими негативними явищами.

Найважливішою умовою ефективного та прозорого функціонування органів державної влади в Україні, безперечно, є боротьба з корупцією. Останнім часом цій проблемі приділяється багато уваги з боку державних установ, громадськості та особливо європейської спільноти.

Отже, антикорупційна політика - це розробка і постійне здійснення різнобічних і послідовних заходів держави і суспільства в рамках прийнятих даними державою основ конституційного ладу з метою усунення причин і умов, що породжують і живлять корупцію в різних сферах життя.

Виходячи з множинності причин виникнення корупційної діяльності в системі суспільних відносин, можна сказати, що тільки налагодження ефективної взаємодії органів влади з інструментами громадського суспільства сприятиме розвитку останнього, що є однією з найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан реалізації державної антикорупційної політики в Україні

Досліджуючи особливості становлення та розвитку антикорупційної політики України, варто вказати на тривалий час виокремлення та формування засад національної антикорупційної політики. Фактично існують 5 періодів становлення та розвитку засад національної антикорупційної політики відповідно до історії української державності: 1 період – 1991–1999 рр., 2 період – 1995–2009 рр., 3 період – 2009–2011 рр., 4 період – 2011–2014 рр., 5 період – 2014 – сьогодні.

Корупція гальмує еволюцію правової системи, унеможливорюючи наближення України до передових світових показників рівня життя. Відсутність дієвих важелів боротьби з корупцією, поширення корупціогенних ризиків практично на всі сфери суспільного життя, лояльне ставлення деяких громадян до вказаною явища призвели до того, що корупційна діяльність на всіх щаблях влади паралізувала проведення реформ, визначених керівництвом держави як пріоритет розвитку, саме тому ця тема є досить актуальною для України.

Дієва протидія корупції не можлива без послідовних, спланованих і скоординованих дій. об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу в їх подоланні. З початку 1990-х рр. уряд України вживав заходи з розроблення стратегії подолання корупції в державі, приймалися відповідні документи у формі державних програм, планів, концепцій тощо. Але антикорупційне законодавство проголошувало декларативні гасла й передбачало за них неадекватні санкції, які не могли служити заходом стримування вчинення злочинів потенційними

корупціонерами. Тому такі заходи, як показують результати численних національних і закордонних досліджень, жодним чином не вплинули на стан та рівень корупції, який щороку тільки зростав.

Таким чином, можна констатувати, що в Україні фактично була відсутня ефективна стратегія протидії корупції, яка б враховувала гостроту проблеми та актуальність ситуації.

Вказані недоліки актуалізували необхідність ухвалити новий стратегічний документ, який би комплексно підійшов до розв'язання проблеми визначив чіткі цілі, часові рамки й засоби їх досягнення, а також поєднав антикорупційні реформи з іншими, зокрема такими, як судова реформа, реформа органів правопорядку, публічної служби, адміністративна тощо.

Таким документом покликана стати нова Антикорупційна стратегія [54, с. 19], яка була прийнята Верховною Радою України 14.10.2014 р. і має назву «Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.».

Таблиця 2.1

Мета Антикорупційної стратегія «Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» є [55].:
- створення в Україні системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинників, які до неї призводять, зокрема статистичних спостережень, моніторингу виконання цих рішень та їх впливу на стан справ із питань запобігання корупції незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянською суспільства, а також формування суспільної підтримки у подоланні корупції;
- створення прозорих засад фінансування проведення виборів, діяльності політичних партій, усунення корупціогенних ризиків у діяльності виборних органів, посилення громадського контролю за їх діяльністю;
- створення прозорих засад фінансування проведення виборів, діяльності політичних партій, усунення корупціогенних ризиків у діяльності виборних органів, посилення громадського контролю за їх діяльністю;

Продовження таблиці 2.1

- створення системи доброчесної та професійної публічної служби відповідно до міжнародних стандартів і кращого світового Досвіду;
- запровадження ефективних антикорупційних програм у центральних органах виконавчої влади, а також на державних підприємствах, забезпечення для суспільства прозорості їх діяльності;
- продовження реформування законодавства про державні закупівлі з метою усунення ризиків корупції та впровадження прозорої системи проведення державних закупівель;
- реформування судової влади в Україні та усунення ризиків корупції у судочинстві та діяльності органів кримінальної юстиції;
- усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та не толерантного ставлення бізнесу до корупції;
- реалізація права осіб на доступ до інформації, забезпечення відкритості суспільно необхідної інформації, яка може використовуватися з метою виявлення і припинення корупційної практики, дієвий державний контроль за реалізацією відповідного законодавства;
- створення системи інструментів, які дадуть змогу ефективно виявляти та розслідувати корупційні злочини, конфісковувати майно, яке було предметом злочинної діяльності або набуто внаслідок такої діяльності, притягувати до відповідальності осіб, причетних до вчинення корупційних злочинів;
- формування в суспільстві ідеї нетерпимості до проявів корупції.

Отже, ось що було зроблено до 2017 року:

1) прийняття низки нормативно-правових актів щодо протидії корупції: закони України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р., нова редакція Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р., укази Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» від 14 жовтня 2014 р., «Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015 р. Зазначені нормативно-правові акти є законодавчим закріпленням механізмів боротьби з корупцією та запобігання їй і, на нашу думку, вони є досить вдалим за змістом, і якщо вони справді будуть виконуватися, Україна матиме можливість вийти з корупційної прірви;

2) створення антикорупційних органів:

- Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - Агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику [3]. Почало свою роботу 15 серпня 2016 р. Новизною зі створенням цього органу стало також запровадження е-декларування. Позитивним є те, що декларації подаються в електронному вигляді на сайті Агентства у визначений для цього термін;
- декларувати треба все майно, включаючи готівку, яка є вдома, якщо їхня сукупна вартість перевищує 50 мінімальних заробітних плат (далі - МЗП); Збільшився перелік речей, зокрема, крім авто, необхідно буде вказувати дорогі картини, годинники, коштовності, якщо майно коштує понад 100 МЗП; з поданих декларацій формується відповідний реєстр, який буде функціонувати онлайн і кожен бажаючий матиме постійний доступ до реєстру;
- за неподання декларації, несвоєчасну подачу декларації чи внесення неправдивих відомостей у декларацію настає адміністративна чи кримінальна відповідальність.

Проте, є певні недоліки, які потрібно з часом вирішити. Це стосується відповідальності за декларування недостовірної інформації. Оскільки подвійна юрисдикція дає змогу правоохоронним органам зловживати своїми повноваженнями. Зокрема, у ст. 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення сказано, що відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у разі, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб [57]. А в ст. 366-1 Кримінального кодексу України відповідальність настає за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта

декларування, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб [58]. Тобто у такому разі не відбувається запобігання корупції, а недобросовісні службові особи можуть «нажитися» на чийсь злочині.

Національне антикорупційне бюро України (далі - Національне бюро) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. 16 квітня 2015 р. Президент України П. Порошенко підписав два укази: Ля 217/2015 – про утворення Національного антикорупційного бюро України та М.» 218/2015 - про призначення А. Ситника директором бюро. Саме з цього моменту розпочалось створення нового державного органу.

Отже, головною метою Агентства, на нашу думку, є повернення довіри народу до влади, прозорість системи державної влади та вільний доступ громадян до декларацій чиновників;

Якщо говорити про ефективність роботи Національного бюро, думки суспільства, звісно, різняться:

1. Одні вважають, що це марно витрачені кошти і час, що вони нічого не роблять, а тільки напубліку працюють;
2. Інші підтримують цей орган і вірять, що він - дійсно незалежний і гарний механізм для протидії корупції.

Ми підтримуємо другу точку зору. Нам здається, що Національне бюро хоч і повільно, але бореться з корупцією.

У звіті про виконану роботу за серпень 2016 р. – лютий 2017 р. подаються такі дані: «Станом на кінець січня 2017 р. до суду скеровано обвинувальні акти у 50 провадженнях стосовно 69 осіб. Стосовно 11 осіб набрав законної сили обвинувальний вирок. Однак більшість вироків - заслуга не судів, а детективів НАБУ та прокурорів САП, які домоглися від підозрюваних цінних свідчень в обмін на угоди про визнання винуватості.

Наразі у стадії розгляду перебувають 23 провадження. Щодо ще 12 судовий розгляд навіть не розпочинався. Тільки чотири з них передані менше місяця тому; решта - провадження, скеровані минулого року. Деякі - ще у березні 2016 р.» [59].

РОЗСЛІДУВАННЯ НАБУ: КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ (рис.1)

Провадження*	Повідомлення про підозру особам	Складено обвинувальних актів стосовно осіб	Провадження, скеровані до суду	Обвинувальні вирок (стосовно 11 осіб)
264	158	69	50	12
ШКОДА ВІД ЗЛОЧИНІВ 82,9 млрд грн				

* всі провадження за виключенням звичайних, направлених за підслідністю, зупинених, припинених до інших кримінальних проваджень.

ВІДОМОСТІ ПРО АРЕШТОВАНЕ МАЙНО

Грошові кошти				
601, 94 млн грн	80,16 млн дол. США	7,41 млн євро	3170 фунтів стерлінгів	
Інше Майно				
Корпоративні права (частки у підприємствах)	Цінні папери	Цілісні майнові комплекси		
частки у 28 компаніях на загальну суму 5,066 млн грн	75,5 млн дол. США	1		
Золото та ювелірні вироби	Транспортні засоби	Інша техніка		
56 одиниць ювелірних виробів та аликів; 0,79 млн грн на рахунках у дорогоцінних металах (золото)	69 автомобілів та 2 літаки	228 одиниць сільгосптехніки та комплектуючих		
Земля та нерухомість				
Земельні ділянки	Нежитлові приміщення	Будинки	Квартири	
114	54 + 6 паркомісць та 1 гараж	27	66 + 2 частки в квартирах	

Рис. 2.1. Звіт про виконану роботу НАБУ за серпень 2016 р. – лютий 2017 р [59]

Тобто діяльність Національного бюро є ефективною, але не повною мірою. через недосконалість судової системи і те, що орган тільки почав працювати і ще не встиг показати все, що він може зробити. Тобто щоб люди побачили результат, потрібні не тільки реформи, а й час.

У звіті про виконану роботу за перше півріччя 2018 р можемо бачити збільшення проваджень в роботі НАБУ. До суду скеровано обвинувальні акти у 143 провадженнях стосовно 227 осіб. Стосовно 19 осіб набрав законної сили обвинувальний вирок. Наразі у стадії розгляду перебувають 683 провадження.

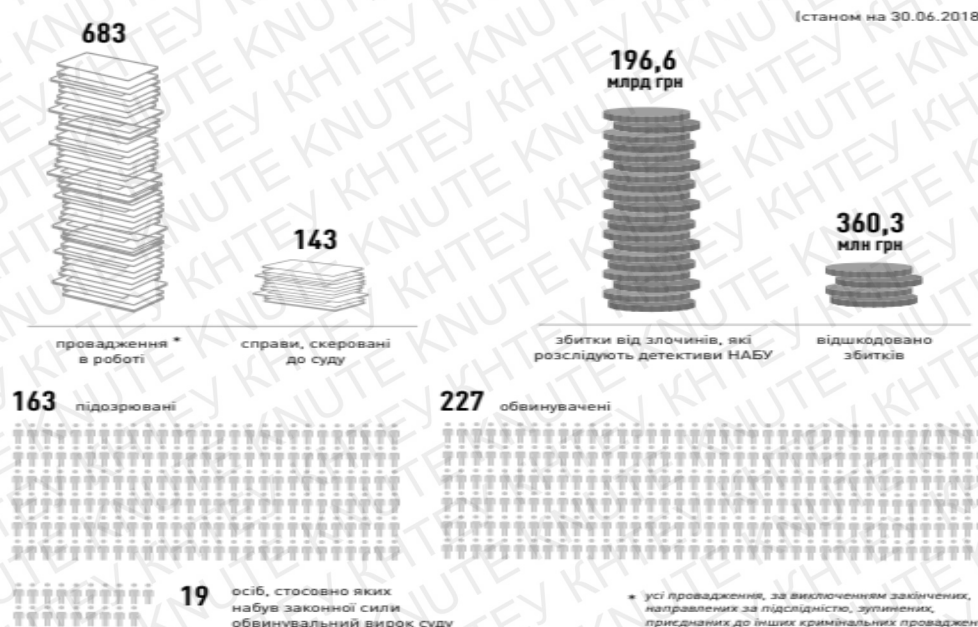

Рис. 2.2. Звіт про виконану роботу НАБУ за перше півріччя 2018 р[59]

Порівнюючи два звіти роботи НАБУ можемо констатувати той факт, що робота виконується, але хотілося б бачити ефективність її виконання.

Але це неможливо кили в державі судової системи залишається однією з найкорумпованіших органів.

Стратегія передбачає впровадження системного підходу до запобігання корупції в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування на основі результатів аналізу корупційних ризиків. У зв'язку з цим, відповідно до ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції», НАЗК із метою виконання покладених на нього повноважень затвердив методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади. Керуючись цією ідеологією, затвердженою від 02.12.2016 р. центральні органи виконавчої влади приймають антикорупційні програми, які передбачають визначення засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у відповідній сфері, заходи з їх реалізації, а також із виконання Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми та інші заходи, спрямовані на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням.

Також НАЗК було затверджено 14 липня 2016 р. «Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб». Метою рекомендацій є формування єдиного підходу осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб до розуміння і дотримання правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, запроваджених Законом. Хоча конфлікт інтересів, як саме явище, не варто ототожнювати з корупцією, неправильне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками службових осіб стає джерелом корупції [60];

Таблиця 2.2

**Створення системи електронних закупівель ПроЗоро, яка
забезпечує[55]**

1. прозорість, тобто можна побачити хто у кого що купує і за яку ціну;
2. ефективність - задоволення потреб за максимально вигідною ціною;
3. конкурентоспроможність – участь можуть брати представники бізнесу з усієї України;
4. підзвітність - кожен може побачити, куди йдуть його гроші;

Також, створення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення і вільний доступ в інтернеті до цього реєстру.

Можна дійти висновку, що Антикорупційна стратегія на 2014-2017 рр. справді виконується, але, на жаль, до кінця 2017 р. вона не була реалізована повністю. Якщо уряд буде мати намір в подальшому це зробити, можливо, більшість положень буде виконано.

В даний час найбільш корумпованими владними структурами українці вважають поліцію, суд і Верховну Раду, потім - прокуратуру, митну службу та місцеві органи влади. Так, згідно дослідження [48], 2% опитаних вважає, що корупція - це вигадана проблема, а 12% опитаних відповіли, що

проблема, звичайно, існує, проте вона не набула загрозливих розмірів. Найбільш корумпованими органами, за твердженням українців, у 2017 р. стали судові органи (рис. 2.1).

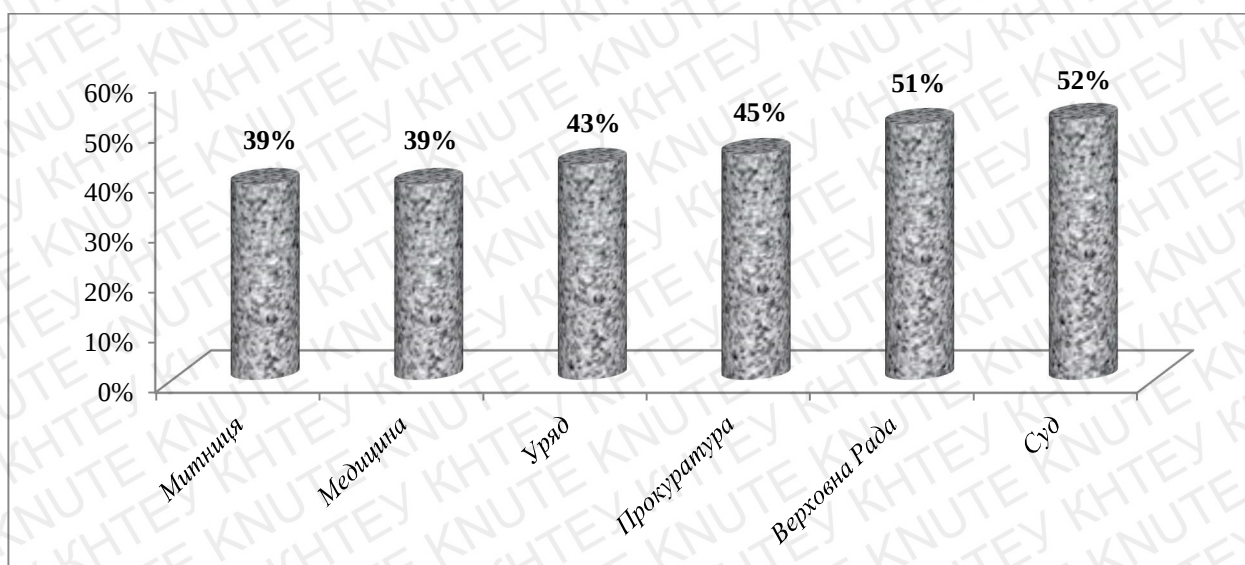

Рис. 2.3. Найбільш корумповані галузі України у 2017 р.

Джерело: [48]

Корупція в тій чи іншій мірі охоплює всі сфери держави і суспільства. Аналізуючи судову практику застосування антикорупційного законодавства, слід зазначити, що саме суди реалізують положення закону і ставлять крапку при вирішенні питання про винність або невинність особи у вчиненні корупційного діяння. Саме судді визначають на практиці поняття корупції і формують практику застосування законодавства з даного питання. Однак в самих органах судової влади фіксуються численні порушення і зловживання. Проблема розробки та реалізації будь-якої програми боротьби зі злочинністю, в тому числі і боротьби з корупцією, належить до категорії найбільш складних, тому вона передбачає здійснення комплексних науково-практичних досліджень [45, с. 92].

Так, з 2012 по 2017 рр. Україна дещо покращила показник сприйняття корупції, проте його величина залишається на низькому рівні (0 - найвищий рівень корупції, 100 - найнижчий) (рис. 2.2).

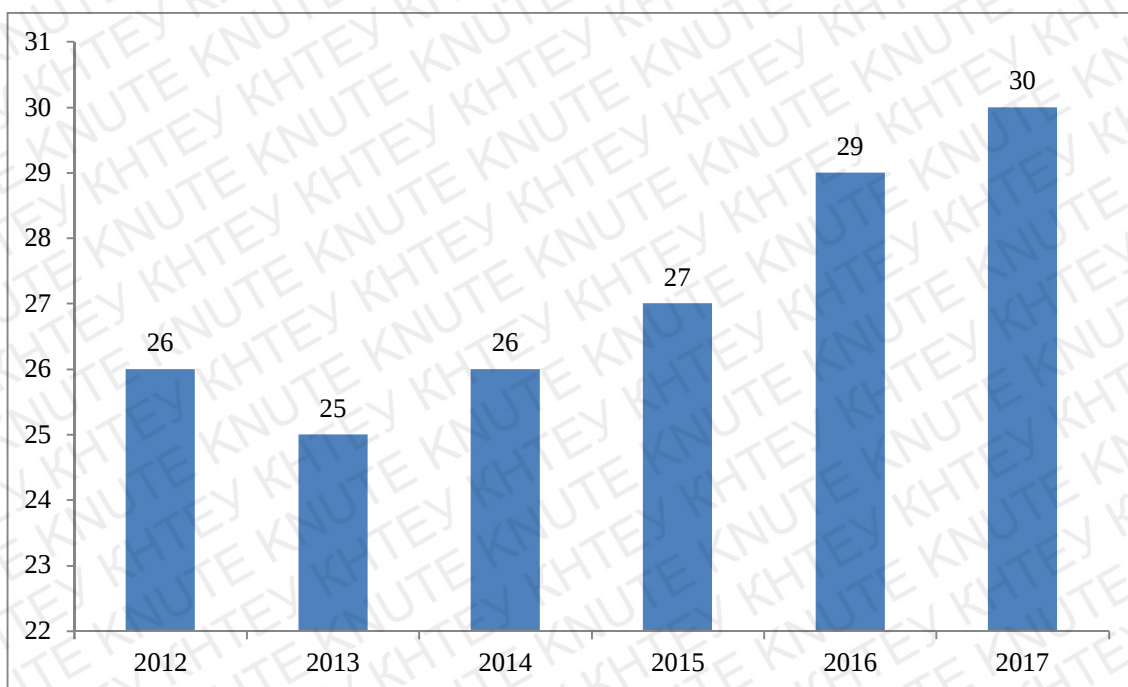

Рис. 2.4. Індекс сприйняття корупції в Україні у 2012-2017 рр.

Джерело: складено автором за даними [47]

Україна обіймала наступні позиції в світовому рейтингу сприйняття корупції (рис. 2.3).

Рис. 2.5. Місце України в міжнародних рейтингах

Джерело: складено автором за даними [47]

У частині I доповіді про становище в Європі і Центральній Азії, опублікованого Transparency International в лютому 2018 року відмічено, що антикорупційні активісти в Україні зазнають переслідувань і насильства, а влада країни ігнорує заклики створити незалежний Антикорупційний суд.

3 листопада 2017 р. постійний представник Міжнародного валютного фонду (МВФ) в Києві Йоста Люнгман заявив, що через корупцію країна щорічно втрачає 2% зростання свого ВВП.

Отже, Україна знаходиться серед тих країн, позиція яких погіршилась у 2017 р. Експерти відзначають, що незначне підвищення в рейтингу України вдалося досягти завдяки тому, що в 2017-му українські антикорупційні органи (САП і НАБУ) направили в суд перші справи за підозрою в корупції високопоставлених чиновників.

Серед таких причин поширеності корупції в Україні можна визначити наступні[26, с. 117-118].:

- 1) психологічні втрати перехідного періоду у житті суспільства;
- 2) становлення нових державних інститутів;
- 3) перерозподіл державної власності;
- 4) тінізація економіки;
- 5) кризові економічні явища;
- 6) незавершеність формування правового поля в Україні;
- 7) незадовільний стан протидії злочинності;
- 8) незадовільний стан боротьби з контрабандою на митницях та в зоні проведення АТО;
- 9) прорахунки у кадровому забезпеченні інституту управлінської ланки в органах державного управління.

З метою вдосконалення антикорупційної політики ми б хотіли запропонувати додаткові заходи, які сприяють боротьбі і запобіганню корупції:

По-перше, має змінитись ставлення суспільства до корупції, до сприйняття цього явища. Треба розуміти, що ця проблема породжує не

тільки загибель держави, а й загибель моральних цінностей людини, втрату гідності. Щоб це здійснити, потрібно ще змалечку, поки людина найкраще сприймає інформацію. розповідати про корупцію, ввести в школах спеціальний антикорупційний урок, де буде розповідатися загальна інформація про це явища, історія виникнення, а також наслідки, до яких може призвести корупція. Звісно, це має бути в зрозумілій, цікавій формі, щоб легко сприймалося дитиною. Так само треба ввести такий урок і у вищих навчальних закладах, але більш детально розповідати про цю проблему, що може спричинити залучення населення до активної участі в антикорупційній діяльності.

По-друге, треба створити спеціальні умови, які сприятимуть зміні суспільного уявлення щодо повідомлення про факти корупції. Людина не має боятись повідомити про корупцію, яку вона мала можливість спостерігати. або якщо її намагались залучити до корупційних діянь. Треба створити спеціальний нормативний акт або ж внести зміни в уже наявні щодо тих суб'єктів, які є викривачами корупційних дій, забезпечити анонімність їх повідомлень, порядок реалізації цього права, їхню безпеку після розслідувань і судового рішення по справі.

По-третє, потрібно сформувати нову політичну еліту, незаплямовану корупційними зв'язками. Це мають бути молоді, високоморальні. освічені громадяни, зі знаннями іноземних мов.

По-четверте, треба скоротити державний апарат і підвищити службовцям зарплатню. Можливо, це не найважливіший фактор, але без гідної заробітної платні жодні антикорупційні закони й органи не будуть діяти повною мірою, адже звичайному спеціалісту державного органу може здатися несправедливим, що він отримує 4 200 грн./міс., а спеціаліст якогось відділу Національного антикорупційного бюро України з посадових оклади, встановлені Кабінетом Міністрів України для працівників, які обіймають відповідні посади в центральних органах виконавчої влади, тоді як детектив Національного антикорупційного бюро України отримує 19 розмірів

прожиткового мінімуму (на 1 січня '2017 р, не 29 336 грн.). За таких умов великого бажання протистояти корупції у звичайного державного службовця не виникне.

По-п'яте, можна використати шведський досвід і запровадити інститут омбудсменів у сфері протидії корупції і загалом для контролю та вирішення питань населення. Омбудсмен - це служба, яку очолює незалежна публічна особа високого рангу і розглядає скарги громадянина дії державних органів, їхніх службовців та інших посадових осіб; уповноважена проводити службове розслідування, рекомендувати коректувальні дії і представляти доповіді вищим керівникам держави і суспільству.

По-шосте, можна також збільшити Міру покарання для корупціонерів: наприклад, посадовець, який був спійманий на взятті хабаря, крім основного покарання, має заплатити штраф у 10-кратному або більше розмірі хабаря. Таким чином буде поповнюватися казна держави і, можливо, зникатиме бажання займатися корупцією.

2.2. Імплементация світового досвіду із реалізації державної антикорупційної політики в Україні

Сьогодні, оцінюючи рівень корупції в світі, можна говорити про умовну градації всіх країн на дві великі категорії - ті, які успішно справляються з цією проблемою, і ті, для яких корупція зумовлює нерозв'язні труднощі.

Досить «чистими» щодо корупції країнами, які входять в першу двадцятку держав, що характеризуються сформованістю на державному рівні антикорупційної стратегії, є Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур, Швеція, Канада, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Австралія, Швейцарія, Японія, Ізраїль і ряд інших країн. Деякі особливості організації антикорупційної діяльності у вищевказаних країнах зводяться до наступного - корупція усвідомлюється урядами цих країн як серйозна загроза

національній безпеці. При цьому корупція розглядається як зовнішня і внутрішня проблема. Тому зусилля з обмеження корупції в цих країнах масштабні і, як правило, інституціолізовані [28, с. 117].

Таблиця 2.3

Основні моделі антикорупційної діяльності [51, с. 48]:

Виділяють дві основні моделі антикорупційної діяльності:	
Вертикальну стратегію	Горизонтальну стратегію
Протидія корупції зі швидким досягненням результату (сінгапурська або азійська модель – Сінгапур, Японія, Південна Корея, Китайська Народна Республіка), наслідками якої є не повна ліквідація корупції, а досягнення певного прийняттого для влади та суспільства рівня корупції;	Орієнтовану на поступову, засновану на антикорупційних стимулах, тривалу антикорупційну діяльність (шведська або скандинавська модель – Швеція, Данія, Фінляндія, Нідерланди).

Наприклад, система боротьби з корупцією в Нідерландах включає, зокрема, такі ключові процедурні та інституційні заходи:

- систему моніторингу можливих точок виникнення корупційних дій в державних і громадських організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, які перебувають в цих точках. Систему підбору осіб на посади, небезпечні з точки зору корупції;
- систему покарань за корупційні дії, при цьому основним заходом є заборона працювати в державних організаціях і втрата всіх соціальних пільг, які надає державна служба;
- систему заохочень позитивних дій посадових осіб, спрямована на те, щоб чиновнику було вигідно і в матеріальному, і в моральному плані поводитися чесно і ефективно;

- систему державної безпеки по боротьбі з корупцією типу спеціальної поліції, що володіє значними повноваженнями щодо виявлення випадків корупції [27, с. 43].

Схожі заходи застосовуються також в Ізраїлі та Канаді. В інших країнах також практикують антикорупційні заходи, які успішно себе зарекомендували. Зокрема, громадянське суспільство як інститут, властивий демократичному режиму, здатне підвищити ефективність діяльності незалежних комісій по боротьбі з корупцією. Успішно подібні органи функціонують в Гонконзі, Сінгапурі, Малайзії, Тайвані. У ПАР рівень корупції сьогодні низький, оскільки там існує обов'язок уряду звітувати перед парламентом, а також обов'язкового подання чиновниками і депутатами майнової декларації, максимальної відкритості державної системи, регулярного проведення публічних засідань державного комітету з контролю за витрачанням державних коштів.

Інший приклад - Ботсвана. Там з бурхливим зростанням корупції допомогли впоратися наступні заходи: підвищення заробітної плати чиновникам з одночасним скороченням їх числа і спрощенням структури державних установ, а також негайні і невідворотні санкції за будь-які прояви корупції [32, с. 14].

Еталоном можна вважати новий закон Південної Кореї «Про боротьбу з корупцією», який вступив в силу з 1 січня 2002 року, але вже отримав широке міжнародне визнання. Відповідно до нього право починати розслідування про корупцію фактично надано будь-якому повнолітньому громадянину країни: Комітет з аудиту та інспекції (так називається в країні головний антикорупційний орган) зобов'язаний розпочати розслідування звинувачень за заявою.

У Південній Кореї (Індекс сприйняття корупції – 55, посідає 43 місце серед 175 держав) серед заходів антикорупційної спрямованості пропагують «культуру прозорості» серед населення країни.

Програма «OPEN» відома у всьому світі, це онлайн-система розгляду заяв громадян чиновниками міської адміністрації. Забезпечення доступу до інформації про хід розгляду справи та прийняте рішення виключає особисті контакти з державними службовцями. Таким чином, значно скорочують можливість впливу на прийняття рішення незаконними способами.

Спеціалізованим органом у сфері корупції Південної Кореї є Комітет з аудиту й інспекції, що зобов'язаний розпочинати розслідування обвинувачень у корупції за будь-якою заявою громадян [7, с. 176].

Досвід США у протидії корупції різноманітний і великий. Великий інтерес представляє досвід цієї країни в захисті свідків про корупцію. Саме в США вперше в світі з'явився федеральний закон, що містить норми про захист свідків. Це був Закон про контроль над організованою злочинністю, прийнятий в 1970 році. Багато штатів цієї країни мають власні програми захисту свідків, які забезпечують, як правило, менший захист, ніж федеральна програма.

У 1982 році Конгрес США прийняв федеральний закон «Про захист жертв злочинів і свідків», в преамбулі якого зазначено, що нормальне функціонування системи кримінальної юстиції неможливе без «кооперації» з жертвами і свідками злочинів. Інший федеральний закон США 1984 року «Про контроль за злочинністю» скасував Титул Y федерального закону 1970 року, істотно розширивши коло осіб, які підлягають державному захисту. Законодавством всіх штатів передбачений захист деяких «спеціальних категорій» жертв злочинів.

Відповідно до законодавства США Генеральний прокурор може переселити на нове місце проживання свідка і забезпечити його іншими засобами захисту, якщо мова йде про свідчення цього свідка на користь Федерального уряду або Уряду штату в ході офіційного судового розгляду, що стосується організованої злочинності або іншого серйозного злочину, і якщо Генеральний прокурор визначає, що проти свідка у цьому розгляді

може бути вчинено правопорушення, що має на увазі злочин із застосуванням сили [27, с. 44].

Національної ради по боротьбі з організованою злочинністю, головним завданням якої є розробка загальнонаціональної програми дій. Керівну роль у діяльності по боротьбі з організованою злочинністю відіграє Міністерство юстиції США, яке розробляє національну стратегію боротьби зі злочинністю в країні та здійснює методичне керівництво цією роботою. Головним підрозділом Міністерства юстиції, на яке безпосередньо покладена боротьба з організованою злочинністю, є Федеральне бюро розслідувань (ФБР).

Антикорупційна політика Сінгапуру вражає своїми успіхами. Головна ідея антикорупційної політики полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість відміни особистості до скоєння корумпованих дій».

Таблиця 2.4

Ряд антикорупційних принципів Сінгапуру [43, с. 18].

Ряд антикорупційних принципів, зокрема:
1) оплата праці державних службовців відповідно до формули, прив'язаної до середньої заробітної плати осіб, які успішно працюють в приватному секторі;
2) контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні і розрахункові рахунки осіб, підозрюваних в порушенні Акту про запобігання корупції;
3) велика суворість в справах про корупцію саме відносно високопоставлених чиновників для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів;
4) ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки.

У Сінгапурі (Індекс сприйняття корупції – 84, посідає сьоме місце серед 175 держав).

Таблиця 2.5

Протидія корупції передбачала систему заходів, серед яких можна виокремити два етапи [43, с. 18].

Перший етап стосується зміни законодавства – прийняття Акта про запобігання корупції з чітким переліком корупційних діянь і встановленням відповідальності за їх учинення, а також створення спеціального органу з протидії корупції – Бюро з розслідування випадків корупції з розширеними повноваженнями.	Другий етап – це створення спеціального органу з протидії корупції – Бюро з розслідування випадків корупції з розширеними повноваженнями. У яке громадяни можуть звертатися зі скаргами на держслужбовців і вимагати відшкодування збитків
---	--

Також було посилено законодавство, підвищена незалежність судової системи (з високою зарплатою та привілейованим статусом суддів), введені економічні санкції за давання хабара або відмову від участі в антикорупційних розслідуваннях, а також зроблені жорсткі акції аж до поголового звільнення співробітників митниці й інших держслужб. Це поєднувалося з дерегулюванням економіки, підвищенням зарплат чиновників і підготовкою кваліфікованих адміністративних кадрів.

Так, кримінальне законодавство Сінгапуру передбачає, що за умов доведення вини в отриманні хабара до винного застосовують позбавлення волі або штраф (відповідно, п'ять років ув'язнення або 100 тис. доларів США).[51, с. 49–50].

До того ж, запровадження елементів електронного урядування дало змогу забезпечити функціонування органів влади в режимі реального часу та зробило максимально простим і доступним щоденне спілкування з громадянами, юридичними особами, організаціями.

Визначальна складова антикорупційної діяльності полягала в її спрямованості на мінімізацію впливу або нейтралізацію умов, що сприяють учиненню корупційних правопорушень.

Таблиця 2.6

Ефективними заходами впливу на корупцію слугували**[51, с. 49–50].:**

1) визначення оплати праці державних службовців формулою, наближеною до показників середньої заробітної плати успішного працівника в приватному секторі;
2) щорічна звітність держслужбовців про майно, їх активи та борги з наданням широких повноважень для перевірки прокурорів. Стосовно осіб, щодо яких існувала підозра у вчиненні корупційних злочинів, прокурор застосовував перевірки банківських, акціонерних і розрахункових рахунків;
3) широкий доступ громадськості до інформації щодо корупції високопосадовців, а також створення позитивного іміджу та моральної підтримки непідкупних політичних лідерів;
4) ліквідація адміністративних бар'єрів для розвитку бізнесу й економіки загалом. Результати застосування зазначених заходів у Сінгапурі довели, що протидія корупції є одним із ключових факторів його економічного успіху [52, с. 196].

Перелік ужитих заходів у сфері антикорупційної діяльності демонструє жорстку вертикальну стратегію протидії корупції в Сінгапурі, що виправдала докладені зусилля та є взірцем для більшості країн світу.

Проте для України, з огляду на її євроінтеграційний курс, цікавим є досвід антикорупційної державної політики саме європейських країн, який проаналізуємо далі. Європейська модель характеризується відносно невисоким рівнем корупції при майже повній відсутності низової корупції. Низький рівень корупції підтримується комплексом заходів - інституційних, організаційних, правових поряд з ефективною дією традиції, культури та інститутів громадянського суспільства. Слід підкреслити, що країни, в яких реалізується ця модель, проходять, як правило, етап історичного розвитку, що характеризується досить високим рівнем корупції.

З метою обмеження поширення корупції світове співтовариство виробило безліч форм і методів боротьби з нею:

1. Чистки і кампанії.

2. Адміністративно-правові заходи. Створення спеціалізованих органів, призначених для розслідування порушень законності в сфері державної служби.

3. Ідейно-моральне відродження суспільства.

4. Підзвітність урядів виборним представникам і масового електорату.

Наприклад, в Німеччині немає єдиної політики по боротьбі з корупцією - в кожній землі є свій уряд, який має свої погляди на процес і пропонує свої методи. У деяких правоохоронних структурах є спецпідрозділи з антикорупції, у багатьох органах управління є відділення внутрішнього аудиту, омбудсмени та / або співробітники по боротьбі з корупцією. Основа таких дій - і загальні урядові закони, і нормативні акти земель. У масштабі країни і на земельному рівні діють незалежні рахункові палати, які контролюють витрати державних коштів. Правоохоронні органи незалежні, але поліція і прокуратура прикріплені до виконавчої гілки влади і звітують по використанню бюджету. Найбільші компанії (типу «Мерседес-Бенц») мають співробітників або відділи по спостереженню за співробітниками [12, с. 20].

У країні здійснюється суворий ієрархічний і функціональний нагляд за всіма структурами, про факти порушень інформують Держпрокуратуру. Хабар і підкуп в Німеччині - кримінально карані діяння, що виливаються в штрафи до декількох тисяч євро і позбавлення волі на строк більше одного року (чим більше розмір хабара, тим суворіше покарання). Є особливості і в певних сферах, які найчастіше мають відношення до корупції. Наприклад, держзакупівлі в Німеччині як сфера, де крутяться великі гроші, в останні роки стали абсолютно прозорими: відомості про тендери широко висвітлюються в пресі, за кожну сходинку (підготовку, відбір, тендер, облік) відповідають різні люди, які пройшли багатоступінчасту перевірку. Положення по боротьбі з корупцією вносяться в держконтракти.

В країні існує «чорний список» корумпованих організацій - перелік, куди вже внесені кілька приватних компаній. Держструктури при укладанні тендерів в обов'язковому порядку повинні розглядати цей список.

Але треба зазначити, що корупційні схеми в Німеччині (і Євросоюзі в цілому) настільки хитрі і багатоступінчасті, особливо якщо мова йде про дачу хабара закордонним партнерам, що довести сам факт буває непросто. Хабарників виявляють за непрямыми доказами: найчастіше ловлять на несплаті податків і неправомірному витрачанні коштів. Заборонені, наприклад, моменти прихованої реклами: коли фармакологічна компанія просить шановного в суспільстві відомого медика розповісти про нові ліки або спосіб лікування, і люди, повіривши авторитетній людині, будуть купувати цей засіб.

Діє в Німеччині і жорстке правило щодо прийняття послуг і подарунків. Хабарем там може вважатися будь-який подарунок, послуга або будь-яке інше благо, отримане чиновником / викладачем та іншими наділеними владою особами до / після факту надання ними допомоги.

В Німеччині існує багато неприбуткових організацій (НПО) по боротьбі з корупцією, які беруть участь в обговореннях різних тем, в тому числі за участю уряду та ін. Число НПО в країні, що займаються контролем за корупцією, дуже велике, в штаб-квартирі «Транспаренсі Інтернешнл» навіть є спецвідділ по Німеччині. Всі НПО спеціалізуються на різних напрямках - бізнесі, спорті, медицині і т.д.

Дії НПО дають наступні результати: підвищення обізнаності, визначення плану дій і лобіювання реформи в боротьбі. В результаті цих заходів люди стають більш чутливими до антикорупційної боротьби [16, с. 58].

Також прикладом ефективної боротьби з корупцією, є операція «Чисті руки», що проводилась в Італії протягом п'яти років з 1992 р. Парламентські партії, які фактично всім заправляли, більше цікавила не корисність проведених робіт і ефективність пропонованих послуг, а отримання «відкатів», які дозволяли оплатити витрати на політику. Великі й малі підприємці швидко зорієнтувалися, і для отримання підрядів почали платити величезні суми партіям, уникаючи таким чином проблем з конкуренцією і

вільним ринком. Згідно з розрахунками економіста Маріо Деал, в 1992 році сума хабарів в Італії становила близько 5 млрд. євро. Для підприємств це була система угод, а для партій - можливість систематично отримувати і витратити громадські гроші. Багато посадових осіб були пов'язані з мафією.

В результаті операції «Чисті руки», проведеної правоохоронними органами, виявилися «виведеними з обігу» 80% італійських політиків, фактично припинилася дія великих партій.

Данія є лідером серед країн із мінімальним рівнем корупції, що свідчить про фактичну її відсутність. Індекс сприйняття корупції в Данії у становить 92, країна посідає перше місце серед 175 країн світу.

Таблиця 2.7

Основним антикорупційним законодавчим актом Данії вважається [13, с. 11]..

«Закон про корупцію», прийнятий в 2002 році		
Даний закон зобов'язує представників уряду до щорічного публічного оприлюднення інформації про свої доходи і наявне майно.	Також відповідно до нього держслужбовцям забороняється мати акції іноземних компаній, щоб виключити можливість лобіювання чужих контрагентів всередині країни.	Згідно із законом будь який громадянин має право повідомити в правоохоронні органи в разі наявності у нього підозр у корупції, в тому числі в анонімному порядку

Відповідно до датського законодавства, одним з контролерів корпусу чиновників є депутати Фолькетінгу (датського парламенту). Так, будь-який член датського парламенту має право на отримання відомостей про діяльність міністрів. Це реалізується на практиці під час парламентських засідань, де міністри дають звіт, відповідаючи на запити парламентаріїв стосовно підозр в участі в корупційних зв'язках. Всього в Данії на даний момент існує близько 20 законів, які передбачають відповідальність за дії

корупційного характеру. У свою чергу корпорації підписують спеціальні положення між собою і створюють спільні асоціації по боротьбі з корупцією.

Таким чином реалізується політика «абсолютної нетерпимості» до корупції, як в межах однієї компанії, так і при їх співпраці з один з одним.

Таблиця 2.8

Основну складову антикорупційної діяльності в Данії є [18, 21, с. 12, с.97]..

Основну складову антикорупційної діяльності в Данії держава і бізнес ведуть спільно, шляхом укладення спеціальних угод в рамках економічних організацій	
<i>Торгова рада Данії (TCD),</i>	<i>Датське агентство міжнародного розвитку (DANIDA)</i>
Однією з основних майданчиків є яка надає підтримку датським компаніям і фізичним особам в разі зіткнення з корупцією на міжнародному рівні. Мова йде як про щоденні бізнес операції, так і про державну допомогу при здійсненні глобальних проєктів. TCD здійснює переговори з урядами іноземних держав, де працюють датські компанії, в разі виникнення спірних питань, в тому числі корупційного характеру.	Ще однією подібного роду організацією по боротьбі з корупцією є Датське агентство міжнародного розвитку (DANIDA) при МЗС Данії. Вступаючи в DANIDA, компанія укладає ряд угод, в число яких входить декларація про «незастосування хабарів». У разі участі компанії в корупційних діях договір з нею розривається. Крім того, компанія порушник втрачає імідж і практично не має доступу до подальшої співпраці в асоціативному форматі.

Як бачимо, боротьба з корупцією - надзвичайно складна і багатопланова задача, яка успішно вирішується в країнах ЄС. Тут потрібні політична воля і цілеспрямовані державні зусилля. У зв'язку з цим доцільно досліджувати і застосовувати ефективний досвід європейських країн у сфері боротьби з корупцією в Україні.

Висновки до розділу 2

В другому розділі здійснюється аналіз сучасного стану реалізації антикорупційної політики в Україні

Нині в Україні відбувається процес реформування законодавства держави з метою еволюції правової системи і наближення України до передових світових показників рівня життя, проте через відсутність дієвих важелів боротьби з корупцією, лояльне ставлення частини громадян до вказаного явища відбувається гальмування проведення реформ і розвитку держави. Саме тому була прийнята Антикорупційна стратегія на 2014-2017 рр., яка наполовину була виконана, було прийнято нові законодавчі акти, створено нові органи, які уже діють і показують невеликий результат. Це не відмінний показник, але хороший початок - це половина справи, і, на нашу думку, виконання зазначених дій - це гарний початок у боротьбі з корупцією.

Стратегічною метою антикорупційної політики є протидія корупції на всіх рівнях шляхом підвищення прозорості діяльності державних органів, додержання прав і свобод людини й громадянина, створення умов для розвитку економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення, зниження рівня корупції в Україні.

Комплексне реформування системи протидії корупції повинно відбуватися відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав і гармонізувати законодавство України з європейськими стандартами.

За кордоном антикорупційне законодавство розвивається в бік використання всього арсеналу правових засобів боротьби і з акцентом на попередження корупції.

Оскільки викорінення корупції – це тривалий процес, який потребує використання багатьох різних методів і способів, вважаємо, варто продовжувати проводити різні дослідження у цій сфері, щоб знаходити і використовувати їх на практиці.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

У контексті подій 2014–2017 років, коли Україна переживає вкрай складні часи, питання корупції актуалізується в напрямі забезпечення національної безпеки.

Корупція в нашій державі має ознаки загальнонаціонального лиха, попри прийняті законодавчі акти, прагнення окремих політиків, органів влади й органів місцевого самоврядування, програми та плани з протидії корупції, вона активно прогресує. Державний апарат в таких умовах втрачає надійність і керованість, виникає безпосередня загроза національній безпеці України. На наш погляд, заходи, які спрямовані на запобігання і протидію корупції, мають бути адекватними темпам зростання рівня корупції. Одним з основних недоліків, який стоїть на заваді формуванню дієвої системи протидії корупції, є відсутність системи оцінювання рівня корупційних правопорушень.

Уперше в Україні затверджена Антикорупційна стратегія держави, законодавчо визначено спеціально вповноважений орган з питань антикорупційної політики – Національне Агентство з питань запобігання і протидії корупції [11, с. 64]. У січні 2018 року МВФ надіслав до України лист з переліком претензій щодо змісту президентського законопроекту про створення Антикорупційного суду. В даному листі детально обґрунтовано, чому суд, створений даним законопроектом, буде неефективним та не покаже необхідних результатів. На рис. 3.1 розкриємо основні вимоги МВФ до Антикорупційного суду, які повинні бути враховані.

Вимоги МВФ до антикорупційного суду України	Питання підбору суддів, їхньої чесності та безпеки	<i>Роль Громадської ради міжнародних експертів (ГР) у виборі суддів АКС має стати вирішальною, а не лише консультативною (як запропоновано у президентському проекті).</i> Нині законопроект дозволяє Вищій кваліфікаційній комісії суддів (ВККС) подолати рішення ГР щодо того, що певний кандидат неприйнятний для призначення суддею АКС. 1. Для забезпечення широкої участі експертів (у роботі ГР) право рекомендувати членів ГР повинні мати як міжнародні організації, так і міжнародні донори, відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії. 2. Необхідно передбачити участь Громадської ради доброчесності у виборі суддів АКС відповідно до механізму, передбаченого для інших суддів Законом про судоустрій та статус суддів. 3. Потреба у призначенні кваліфікованих суддів АКС не повинна призводити до нереалістичних вимог у законі. Кандидати на посаду суддів АКС повинні мати бездоганну репутацію, високі професійні якості та спеціальні навички, необхідні для розгляду кримінальних справ, пов'язаних з корупцією. 4. АКС повинен бути забезпечений власним незалежним підрозділом з питань безпеки, штаб-квартира якого повинна бути розташована в Києві, в окремому та належному приміщенні.
	Затримки у створенні суду	<i>Цей законопроект не створює достатніх підстав для оперативного початку роботи АКС, всупереч попереднім зобов'язанням України. У законі повинна бути чітко визначена мінімальна кількість суддів АКС, призначення яких необхідне для початку роботи суду. Цей (президентський) законопроект делегував визначення кількості суддів АКС Державній судовій адміністрації та проголосив, що АКС зможе розпочати роботу після призначення 2/3 від цієї кількості. Натомість мінімальна кількість суддів АКС повинна бути зазначена в законі. Для початку роботи суду має бути призначено щонайменше 50 суддів першої та апеляційної інстанцій. Також необхідно передбачити можливість призначення додаткових суддів АКС в разі, якщо навантаження на АКС зростатиме у майбутньому.</i>
	Межі діяльності АКС	<i>Юрисдикція суду, передбачена проектом закону, є недостатньою та включає необґрунтовані відступи для деяких вищих посадових осіб.</i> 1. Юрисдикція АКС повинна відповідати юрисдикції Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Крім того, слід встановити чіткі правила у разі виникнення конфлікту юрисдикції між АКС та іншими судами. 2. Всі справи, пов'язані з корупцією за участі вищих посадових осіб, повинні розглядатися АКС. Натомість винятки з юрисдикції АКС повинні бути скасовані.

Рис. 3.1. Вимоги МВФ до Вищого Антикорупційного Суду України

Джерело: сформовано автором за даними [52]

У свою чергу, Світовий банк також надіслав ряд рекомендацій для формування ефективної антикорупційної політики України та створення Вищого Антикорупційного Суду (рис. 3.2).

ВИМОГИ СВІТОВОГО БАНКУ ДО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ	<i>1. Підсудність</i> Законопроект встановлює для АКС ширшу юрисдикцію, ніж рекомендована Венеціанською комісією. Але водночас встановлена проектом юрисдикція також охоплює не всі справи, що розслідуються НАБУ та САП. Світовий банк наполегливо рекомендує переглянути законопроект, зробивши юрисдикцію АКС відповідною до юрисдикції НАБУ та САП.
	<i>2. Вимоги до суддів АКС</i> Законопроект передбачає широкий та навіть нереальний набір кваліфікаційних вимог для кандидатів на посаду суддів АКС, включаючи вимогу того, щоб кандидат одночасно мав як значний досвід роботи в Україні, так і значний досвід у міжнародних антикорупційних організаціях чи міжнародних судових установах. Ці вимоги знижують конкуренцію серед кандидатів. Положення про вимоги повинне залучити «найширше коло суддів, адвокатів та науковців» до конкурсу на посади в АКС. Саме це зазначено міжнародними інституціями в «Спільному баченні АКС», на яке посилається Венеціанська комісія у своїх рекомендаціях.
	<i>3. Відбір суддів АКС</i> Створення Громадської ради міжнародних експертів (ГР), передбачене законопроектом, повинно бути краще узгоджене з рекомендацією Венеціанської комісії про надання міжнародним організаціям та донорам вирішальної та зобов'язуючої ролі в органі, який обирає антикорупційних суддів. Законопроект необгрунтовано обмежує склад ГР представниками «міжнародних організацій», а не «міжнародних організацій та донорів», як це рекомендовано Венеціанською комісією. Світовий банк рекомендує переглянути ці положення, надавши ГР вирішальну та зобов'язуючу роль у процесі відбору суддів та забезпечивши участь широкого кола міжнародних організацій та донорів.
	<i>4. Затягування процесу</i> 4.1. Невизначена кількість суддів. Проектом закону про АКС не визначена кількість суддів у ньому, натомість вона повинна визначатися Державною судовою адміністрацією. Законопроект також не містить пояснень, як має визначатися цей показник. Це може призвести до встановлення надмірної або ж навпаки – недостатньої кількості суддів, що підірватиме ефективну роботу АКС. Світовий банк рекомендує переглянути законопроект, усунувши цю невизначеність та визначивши кількість суддів АКС. 4.2. Вимога призначати дві третини суддів. Законопроект передбачає, що Антикорупційний суд почне діяти після призначення двох третин його суддів і половини суддів апеляційної інстанції. У поєднанні з не визначеною загальною кількістю суддів та надмірним переліком вимог до кандидатів, ця норма може бути використана для затримки запуску АКС.

Рис. 3.2. Вимоги Світового банку до Вищого Антикорупційного Суду України [49]

В Україні після Революції гідності запрацював, хоча й повільно, цілісний правовий та інституційний механізм запобігання корупції [11, с. 68].

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) — центральний орган виконавчої влади України зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Мета НАЗК:

- проведення інформаційних кампаній, орієнтованих на різні соціальні групи та спрямованих на подолання толерантного ставлення до корупції, підвищення рівня співпраці влади та громадян у протидії корупції,
- забезпечення комунікації суспільства та основної антикорупційної інституції.

Таблиця 3.1

Transparency International Україна рекомендує вжити наступні заходи задля зниження рівня корупції у 2018 році [46].:

1. Запустити Антикорупційний суд та продовжити судову реформу:		
– ухвалити закон про Антикорупційний суд, що відповідатиме рекомендаціям Венеціанської комісії;	– створити Антикорупційний суд вже в 2018 році та забезпечити його незалежність від будь-якого впливу;	– підвищити прозорість відбору суддів, розширивши участь громадськості в кваліфікаційному оцінюванні суддів.
2. Посилити спроможності слідчих органів та припинити міжвідомчу боротьбу:		
– ухвалити законодавство щодо посилення повноважень САП/НАБУ, надати право незалежної «прослушки» для детективів НАБУ;	– припинити деструктивне публічне протистояння керівників правоохоронних органів та тиск на журналістів та активістів, які працюють у цій сфері.	
3. Перезапустити НАЗК:		
– ухвалити законодавство, яке дозволить перезапустити НАЗК на умовах прозорого та незалежного конкурсу;	– забезпечити законодавчу базу для якісної співпраці та захисту викривачів корупції;	– забезпечити повне та безперешкодне функціонування реєстру е-деклараций;
4. Впровадити нові електронні державні інформаційні системи:		
– поширити принцип системи ProZorro «всі бачать все» на нові сфери взаємодії держави, суспільства та бізнесу;	– максимально «оцифрувати» та автоматизувати взаємодію бізнесу та Державної фіскальної служби.	
5. Позбавити правоохоронні органи права втручатися в економічну діяльність:		
змінити законодавство про Національну поліцію, Службу безпеки України, позбавивши їх права розслідувати економічні злочини;	законодавчо забезпечити та створити Службу фінансових розслідувань) [46].	

Але реальне забезпечення незалежності антикорупційних органів, запровадження дієвої перевірки е-декларацій та притягнення посадовців до відповідальності залишає багато питань, а в окремих випадках взагалі не працює. Запроваджений реєстр містить понад мільйон декларацій. Він постійно потерпає від технічних збоїв, побоювань НАЗК утратити весь масив даних. НАЗК не має ані контролю над реєстром, ані повного й безперешкодного доступу до нього, адже його адмініструє не безпосередньо Нацагентство, а державне підприємство, підконтрольне СБУ. НАЗК уже дозволило СБУ уникнути публічного декларування, а декларації військових прокурорів були прибрані з публічної частини Реєстру під сумнівним приводом. У результаті притягнути цих посадовців до відповідальності за незаконне збагачення неможливо, адже доступу до їхніх декларацій не має навіть НАБУ.

Вимога ЄС про автоматичну перевірку НАЗК е-декларацій лишилась невиконаною (з мільйона декларацій перевірено лише близько сотні).

Таблиця 3.2

Результати роботи щодо запобігання корупції [47]

Вже зроблено:	Треба зробити:
➤ Відкрито майнові декларації держслужбовців. ➤ Ведеться перевірка чиновників у всіх органах державної влади та органах місцевого самоврядування. ➤ Створено Національне агентство з питань запобігання корупції. ➤ Створено Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру. ➤ Відкрито реєстри власників нерухомості та земельних ділянок. ➤ Відкрито інформацію про реальних власників компаній – кінцевих бенефіціарів. В Європі такі норми діють лише в Україні та Великобританії. ➤ Введено нове поняття злочину “незаконне збагачення”: наявність у держслужбовця майна, яке він не міг придбати на свої законні доходи. ➤ Проведено реформу держзакупівель, створено ProZorro. ➤ Створено Агентство з розшуку/повернення активів.	➤ Розпочати роботу Державного бюро розслідувань. ➤ Повністю сформувати склад НАЗК і надати йому право на прослуховування шляхом змін до Кримінально-процесуального кодексу. ➤ Передати державний контроль у сфері доступу до публічної інформації від Уповноваженої з прав людини незалежному органу. ➤ Забезпечити доступ до інформації про діяльність Верховної Ради і публічну звітність депутатів за програмою “Відкритий парламент”.

Надаючи Україні безвізовий режим, ЄС передбачив механізм моніторингу сталості виконання державою взятих зобов'язань. У разі негативних тенденцій або незадовільного проведення антикорупційних реформ ЄС може скасувати безвіз, існує також юридична процедура призупинення безвізового режиму. Однією з вимог ЄС є створення Національного антикорупційного бюро України і спеціалізованої антикорупційної прокуратури та гарантування їм достатніх повноважень для розслідування корупційних злочинів високопосадовців.

Але тут теж багато проблем, зокрема відносно достатності повноважень НАБУ та САП для здійснення розслідувань. Європа розглядає створення Антикорупційного суду як необхідну гарантію успішності та незворотності антикорупційної реформи. Відсутність вироків у справах НАБУ та блокування в судах 35 % переданих Бюро справ переконали європейців, що без створення окремого незалежного суду антикорупційна система України буде безрезультатною. ЄС готовий надати допомогу навіть із добором антикорупційних суддів та просить Президента оперативно підготувати відповідний законопроект, дійти згоди з парламентом.

Рішення Венеційської комісії поставило крапку в дискусіях щодо моделі антикорупційного суду. Комісія чітко вказала Україні, що доцільно створити окремий антикорупційний суд (а не місцеві антикорупційні суди) і незалежну апеляційну інстанцію. Експерти порадили Президенту негайно подати власний законопроект про антикорупційні суди, який має спиратися на рекомендації Комісії, які знімають ризик визнання закону неконституційним.

Отже, в червні 2018 р. було прийнято Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» [2], який визначає засади організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальні вимоги до суддів цього суду та гарантії їх діяльності.

Для ефективної протидії саме системній корупції важливо акцентувати увагу на виявленні й усуненні причин (чинників) цього явища, а не на

протидії конкретним її виявам. У більшості розвинених країн законодавчо закріплено принципи (механізми) оцінювання та мінімізації корупційних ризиків у певних сферах діяльності, які вважають найбільш потенційно ураженими корупцією (державні закупівлі, розподіл бюджетних коштів, приватизація). Методології оцінювання корупційних ризиків, що можуть бути використані в Україні, розроблені провідними європейськими організаціями, зокрема Радою Європи, Європейським Союзом, Групою країн із боротьби з корупцією (GRECO) [21, с. 96].

Таблиця 3.3

Закони України для виконання реформи Антикорупційної політики [47]

Ключові закони, ухвалені в рамках реформи:	Закони, які треба ухвалити:
➤ Закон Про очищення влади. ➤ Закон Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки. ➤ Закон Про Національне антикорупційне бюро України. ➤ Закон Про запобігання корупції. ➤ Закон Про відкритість використання публічних коштів. ➤ Постанова Кабміну Про утворення Державного бюро розслідувань. ➤ Закон Про Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. ➤ Закон Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції.	➤ Законопроект Про Вищий антикорупційний суд (розроблено, але не внесено до Верховної Ради). ➤ Законопроект Про Апеляційний антикорупційний суд (розроблено, але не внесено до Верховної Ради). ➤ Законопроект Про лобіювання (zareestrovano y Verkhovnij Radi). ➤ Законопроект Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам (zareestrovano y Verkhovnij Radi). ➤ Законопроект про державний захист прав на доступ до публічної інформації (rozroblyajetsya).

Основним завданням НАЗК є перевірка декларацій про доходи українських чиновників. За 2017 рік організація змогла перевірити лише 91 декларацію, що викликає обурення як у західних партнерів, так і в середовищі антикорупційних активістів.

Важливою деталлю є те, що різні антикорупційні органи України знаходяться в конфлікті один з одним. Так, в листопаді 2017 року НАБУ початок розслідування проти НАЗК, що входить у виконавчу гілку влади України. На думку НАБУ, НАЗК працює виключно в інтересах Петра Порошенка, а також бере участь в корупційних схемах збагачення. Також має місце конфлікт між НАЗК і САП.

Введення системи електронних держзакупівель «ПроЗорро» потенційно мало зробити їх «прозорими».

ПроЗорро – це системна тендерного процесу в електронних публічних та державних закупівлях в Україні. Сама система та авторські права на систему ПроЗорро «передані народу України (державі)» згідно з меморандумом.

Філософія ПроЗорро складається з 3-х основних компонентів [53]:

- 1. Сучасна гібридна електронна система побудована за принципами open source. Під гібридною моделлю, на відміну від моно- та мульти-платформених, розуміється така взаємодія центрального державного модулю та комерційних майданчиків, коли вся інформація наявна в центральній базі даних транслюється через майданчики, які відповідають за залучення та обслуговування клієнтів. Розробка системи юридично відбувалось відомою NGO Трансперенсі Інтернешнл. Код системи є абсолютно відкритим, відповідно до ліцензії Apache 2.0, його можна вільно скачувати та використовувати.
- 2. «Всі бачать все» — офіційний слоган реформи. Після закінчення тендеру в електронній системі можна побачити всю інформацію стосовно поданих пропозицій всіх учасників, рішень тендерної комісії, всі

кваліфікаційні документи, тощо. Ця інформація доступна через зручний модуль аналітики для широкого загалу.

- 3. Золотий трикутник Golden triangle of partnership — унікальне об'єднання бізнесу, влади та громадянського суспільства задля просування змін, що дозволяє підтримувати високий рівень довіри між основними стейкхолдерами під час реформи.

Варто відзначити, що система «ПроЗорро» була розроблена Transparency International і введена запрошеним на Україну в 2014 році на посаду міністра економічного розвитку і торгівлі технократів Айварас Абрамовічюсом. А. Абрамовічюс був запрошений з метою боротьби з корупцією в економічному секторі України. У 2016 році він покинув пост в знак протесту проти спроб П. Порошенка і його наближених управляти державою «по-старому» - за рахунок патрон-клієнтських контрактів.

Якщо звернутися до даних Transparency International, то корупційна ситуація на Україні, якщо і змінюється в кращу сторону, то дуже повільно - явно не в тих темпах, в яких цього очікували західні партнери. Як зазначалось у попередньому розділі дослідження, у 2014 році CPI (Індекс сприйняття корупції) України становив 26 балів. У 2017 - 30. Хоча це і демонструє зростання прозорості української політики, в той же час говорить про вкрай повільний прогрес.

Все говорить про те, що корупція в Україні - повноцінний суспільний інститут, а інститути завжди змінюються повільніше, ніж цього вимагають нові правові норми, особливо, якщо вони привнесені ззовні. Антикорупційна діяльність України - не прагнення держави до розвитку, а вимушена імітація з метою залучення західних фінансових коштів.

Як відомо, головні пріоритети української державної антикорупційної політики повинні бути визначені спеціальним нормативним актом — Антикорупційною стратегією, яка є важливим документом боротьби із проявами корупції в Україні, оскільки визначає загальні пріоритети української державної антикорупційної політики на відповідний період та є

єдиною основою для розроблення загальнодержавного плану дій щодо запобігання корупції, а саме — Державної програми з реалізації Антикорупційної стратегії.

На відміну від Антикорупційної стратегії, ця програма передбачає виконання конкретних заходів для розв'язання локальних завдань та досягнення кінцевої мети, а також терміни їх виконання та перелік відповідальних органів. Також Державна програма є базовим документом для розроблення антикорупційних програм будь-якого державного органу, а також органів місцевого самоврядування й інших інституцій в країні. Терміни дії раніше затверджених Антикорупційної стратегії й Державної програми щодо її реалізації закінчились в грудні 2017 р., тому, відповідно, 2018 рік Україна повинна була розпочати з нових редакцій даних документів.

Вже 8 місяців в Україні відсутній основний стратегічний документ в галузі запобігання корупції, а у Верховній Раді зареєстровано лише його проект. Тому, на нашу думку, українські антикорупційні органи функціонують неефективно й розбалансовано, а державні органи й органи місцевого самоврядування виконують антикорупційні заходи, які вони інтуїтивно вважають доцільними, або зовсім нічого не виконують.

Національне агентство із запобігання корупції є відповідальним за розробку антикорупційної стратегії в Україні: так, воно здійснює аналіз стану запобігання і протидії корупції в країні, а також розробку проектів

Таблиця 3.4

Антикорупційної стратегії й державної програми щодо її виконання[53]

Державна програма з реалізації стратегії 2014-2017 рр	Антикорупційної стратегії на 2018-2020 рр.,
Детально визначила процес та терміни підготовки нової Антикорупційної стратегії в країні: НАЗК до червня 2017 р. воно мало проаналізувати стан корупції в країні, а також результати виконання стратегії 2014-2017 рр. та програми щодо її реалізації; далі, до вересня цього ж року, підготувати проект обговорити цей проект із громадськістю, а також провести міжнародну експертизу проекту. Отже, до кінця 2017 р. парламент повинен був прийняти нову Антикорупційну стратегію України. Всупереч цьому аналіз стану корупції в Україні НАЗК закінчило лише у вересні 2017 року, проте оцінка стану виконання Антикорупційної стратегії на 2014-2017 рр. та аналіз корупційних ризиків не була здійснена.	Проте, 29 вересня 2017 року НАЗК було затверджено проект Закону «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки». Ніяких громадських обговорень або ж експертних дискусій з питань змісту даного документа не було проведено. НАЗК навіть не було опубліковано проекту Антикорупційної стратегії на 2018–2020 роки на його офіційному сайті. Вперше розроблений агентством документ одержали у вигляді додатку до електронного листа декілька громадських організацій, що були запрошені на презентацію нібито завершеного проекту Антикорупційної стратегії України на 2018–2020 роки.

Таблиця 3.5

Довгострокові та короткострокові цілі НАЗК[53]

ДОВГОСТРОКОВІ ЦІЛІ Довгостроковими цілями на період після 2020 року, які матимуть вплив на державу і суспільство, є: Цілі , Що зроблено щобуде зроблено	
1.впровадження ефективних законодавчих положень, механізмів та практики їх застосування з метою запобігання корупції в публічному та приватному секторах; зниження рівня сприйняття та досвіду корупції серед населення (за результатами щорічної оцінки рівня корупції в Україні відповідно до затвердженої методології);	
2.зменшення терпимості суспільства до корупції (за результатами щорічної оцінки рівня корупції в Україні відповідно до затвердженої методології); набуття НАЗК статусу ключового гравця єдиної команди в тісній співпраці з іншими антикорупційними органами України та національними і міжнародними заінтересованими сторонами;	
3.формування високого рівня довіри суспільстві до НАЗК як національної антикорупційної інституції.	
КОРОТКОСТРОКОВІ ЦІЛІ Короткостроковими цілями, які НАЗК повинно досягнути в період 2017–2020 років є:	
1.реалізація заходів у трьох ключових сферах відповідальності керівництва НАЗК здійснюватимуть функціональні та допоміжні структурні підрозділи апарату НАЗК;	
2.п'ять функцій самостійних структурних підрозділів (стосуються основних повноважень і функцій НАЗК);	
3.одна ціль для допоміжних структурних підрозділів.	

Крім цього, згідно результатів аналізу даного проекту експертами декількох проектів міжнародної технічної допомоги було підготовлено об'єднаний експертний висновок, згодом направлений до НАЗК та уряду країни.

Власні зауваження й пропозиції також надсилали до НАЗК інші організації. Пропозиції щодо реалізації реформи політичних фінансів надіслала також Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), і востаннє їх було оприлюднено у Виборчому бюлетені від 20 червня 2018 р. № 62.

Проте НАЗК було враховано найменш принципові зауваження і надіслано на погодження до Кабінету Міністрів України проект неякісного документа. Одержавши на початку листопада 2017 року цей проект, КМУ упродовж тривалого часу не зробив ніяких кроків для удосконалення документу та не вніс проект закону до парламенту, в якому його можна було доопрацювати у межах роботи профільного комітету, врахувавши наявні пропозиції.

Пропозиції та звернення громадського та експертного середовища з питання створення спеціальної робочої групи задля доопрацювання даного документа урядом були проігноровані, і лише 25 квітня 2018 року КМУ даний документ було схвалено фактично в первинному та неякісному вигляді, а наступного дня — внесено до Верховної Ради України.

Далі, через місяць після одержання, 22 травня 2018 року, парламентом було повернуто проект Закону «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки» КМУ на доопрацювання на підставі критичних висновків профільного комітету й Головного науково-експертного управління Верховної Ради України. Абсолютною більшістю зауважень парламентських експертів було здійснено погодження зауважень, висловлених експертами ЦППР в своєму висновку, датованому 13 жовтня 2017 року.

Аби нарешті перервати таке «коло безвідповідальності», на нашу думку потрібні наступні кроки:

1. Термінове створення міжвідомчої (НАЗК — КМУ — Верховна Рада) робочої групи з питань розробки абсолютно нової Антикорупційної стратегії на 2018–2020 роки, а також включити до її складу:

- фахових спеціалістів НАЗК (включно із головою Агентства);
- представників українського уряду й кожного з міністерств, а також інших ЦОВВ, Ради суддів України;
- ряду представників Національної поліції, органів прокуратури, представників комітету ВРУ з питань запобігання та боротьби з корупцією; Національного антикорупційного бюро України; міжнародних і вітчизняних

експертів з питань формування та реалізації антикорупційної політики країни.

2. Розробити проект іншої Антикорупційної стратегії України на 2018–2020 роки, яка повинна стати результатом повного аналізу нинішньої ситуації в країні з корупцією, а також ґрунтуватися на результатах фундаментального аналізу попередніх заходів, повинна бути узгодженою із загальноєвропейськими тенденціями у галузі подолання корупції і врахувати позитивний антикорупційний досвід європейських країн. Варто також використовувати існуючі зауваження і пропозиції міжнародних та вітчизняних експертів.

Оскільки корупція в Україні - це більше політична і соціально-економічна проблем, не варто сподіватись, що її можуть здолати спеціально уповноважені суб'єкти в галузі протидії корупції (НАБУ, САП та Вищий антикорупційний суд) або ж будуть високоефективними лише просвітницькі та виховні заходи. Кожний державний орган, політична партія і громадська організація, орган місцевого самоврядування повинні виконувати весь комплекс антикорупційних заходів у своїй діяльності.

3. Відразу після закінчення підготовки проекту Антикорупційної стратегії на 2018–2020 роки його необхідно оприлюднити на усіх можливих ресурсах, і в першу чергу — на сайті НАЗК. Обов'язковим має бути громадське обговорення даного проекту.

4. Необхідно повести міжнародну експертизу проекту Антикорупційної стратегії України на 2018-2020 рр..

5. Також рекомендуємо погодити даний проект з урядом та внести його до парламенту як документ, який затверджується постановою Верховної Ради України, а не спеціальним законом.

Стратегії розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2017-2020 роки та плани з її реалізації (Додаток 1)

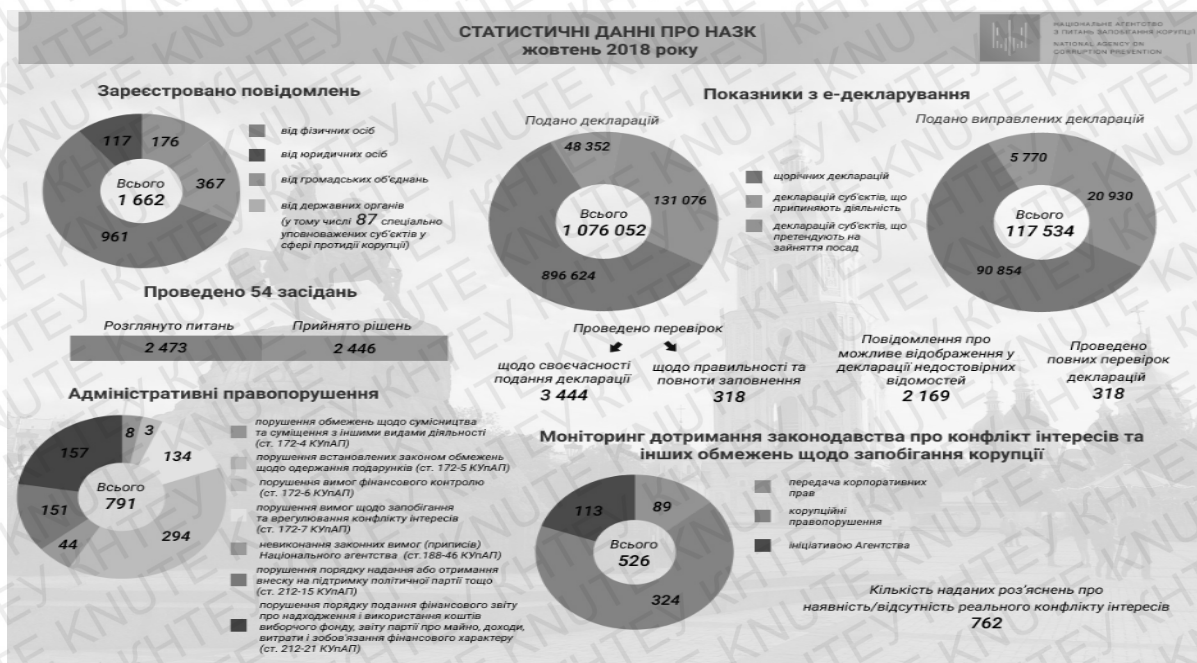

Рис. 3.3. Статистичні відомості про роботу НАЗК за жовтень 2018 року [53]

Висновки до розділу 3

В третьому розділі викладено пропозиції щодо удосконалення стратегічного управління Національного агентства з питань запобігання корупції.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) — центральний орган виконавчої влади України зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Для удосконалення своєї роботи НАЗК має:

1. Діяти як аналітичний центр (аналіз антикорупційних практик і заходів) і бути єдиним органом, відповідальним за формулювання а-к стратегії
2. Діяти як методологічний центр (надання порад і роз'яснень)
3. Проводити інформаційно роз'яснювальні кампанії (регіональні заходи, тренінги, круглі столи)
5. Працівники мають володіти достатніми знаннями і досвідом
6. Має бути наявна підтримка з боку міжнародних організацій

Створення і початок роботи Національного агентства з питань запобігання корупції, конституційна реформа щодо суддівської гілки влади та децентралізації, підвищення прозорості державних закупівель завдяки системі публічних електронних торгів ПроЗоро прийняття низки революційних законодавчих актів антикорупційного спрямування, запровадження електронного декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також здійснення інших новітніх заходів дозволяють говорити про окреслення вектора на модернізацію українського суспільства в цілому та активізацію протидії корупції зокрема.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В першому розділі розкриваються сутнісні характеристики антикорупційної політики та механізм її формування та реалізації.

Корупційні прояви формуються в соціально неоднорідному просторі, який охоплює політичну, економічну і соціальну сфери сучасного суспільства. З огляду на зрослі розміри прояви і масштаби поширення корупційних дій, що підривають як економічний потенціал держави, так і довіру громадян до органів державної влади, дозріла реальна необхідність прийняття невідкладних і дієвих заходів по боротьбі з цими негативними явищами.

Найважливішою умовою ефективного та прозорого функціонування органів державної влади в Україні, безперечно, є боротьба з корупцією. Останнім часом цій проблемі приділяється багато уваги з боку державних установ, громадськості та особливо європейської спільноти.

Отже, антикорупційна політика - це розробка і постійне здійснення різнобічних і послідовних заходів держави і суспільства в рамках прийнятих даними державою основ конституційного ладу з метою усунення причин і умов, що породжують і живлять корупцію в різних сферах життя.

Суб'єкти антикорупційної політики - це державні органи, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи, які володіють спеціальним статусом, сукупністю прав, обов'язків і відповідальності в питаннях антикорупційної діяльності.

Об'єкт державної антикорупційної політики - це сукупність правових і політичних відносин, юридично значущих політичних рішень і дій, які сприяють реалізації її мети.

В другому розділі здійснюється аналіз сучасного стану реалізації антикорупційної політики в Україні

Нині в Україні відбувається процес реформування законодавства держави з метою еволюції правової системи і наближення України до передових світових показників рівня життя, проте через відсутність дієвих

важелів боротьби з корупцією, лояльне ставлення частини громадян до вказаного явища відбувається гальмування проведення реформ і розвитку держави. Саме тому була прийнята Антикорупційна стратегія на 2014-2017 рр., яка наполовину була виконана, було прийнято нові законодавчі акти, створено нові органи, які уже діють і показують невеликий результат. Це не відмінний показник, але хороший початок - це половина справи, і, на нашу думку, виконання зазначених дій - це гарний початок у боротьбі з корупцією.

Стратегічною метою антикорупційної політики є протидія корупції на всіх рівнях шляхом підвищення прозорості діяльності державних органів, додержання прав і свобод людини й громадянина, створення умов для розвитку економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення, зниження рівня корупції в Україні.

Серед основних видів корупції вважаємо за необхідне назвати корупцію у сфері державної влади, а саме в органах, що здійснюють регулювання та контроль за дотриманням правил і норм, встановлених державою, в органах, керуючих компаніями та підприємствами, в органах, які здійснюють фіскальну й грошову політику; ділову корупцію, що виникає у разі взаємодії влади та бізнесу. Наприклад, у разі господарської суперечки сторони прагнуть заручитися підтримкою судді з метою винесення рішення на свою користь.

За кордоном антикорупційне законодавство розвивається в бік використання всього арсеналу правових засобів боротьби і з акцентом на попередження корупції.

В третьому розділі викладено пропозиції щодо удосконалення стратегічного управління Національного агентства з питань запобігання корупції.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) — центральний орган виконавчої влади України зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Для удосконалення своєї роботи НАЗК має:

1. Діяти як аналітичний центр (аналіз антикорупційних практик і заходів) і бути єдиним органом, відповідальним за формулювання а-к стратегії
2. Діяти як методологічний центр (надання порад і роз'яснень)
3. Проводити інформаційно-роз'яснювальні кампанії (регіональні заходи, тренінги, круглі столи)
5. Працівники мають володіти достатніми знаннями і досвідом
6. Має бути наявна підтримка з боку міжнародних організацій

Оскільки викорінення корупції – це тривалий процес, який потребує використання багатьох різних методів і способів, вважаємо, варто продовжувати проводити різні дослідження у цій сфері, та брати досвід європейських країн які успішно борються з корупцією

Успішним прикладом боротьби з корупцією є датський досвід. За різними оцінками, в останні роки Данія стабільно знаходиться в першій трійці світових рейтингів по мінімальному рівню корупції.

Вимога ЄС про автоматичну перевірку НАЗК е-деклараций лишилась невиконаною (з мільйона декларацій перевірено лише близько сотні). Але створено систему електронних держзакупівель «ПроЗорро».

ПроЗорро – це системна тендерного процесу в електронних публічних та державних закупівлях в Україні. Сама система та авторські права на систему ПроЗорро «передані народу України (державі)» згідно з меморандумом

Для ефективної протидії саме системній корупції важливо акцентувати увагу на виявленні й усуненні причин (чинників) цього явища, а не на протидії конкретним її виявам. У більшості розвинених країн законодавчо закріплено принципи (механізми) оцінювання та мінімізації корупційних ризиків у певних сферах діяльності, які вважають найбільш потенційно ураженими корупцією (державні закупівлі, розподіл бюджетних коштів, приватизація).

Таким чином на основі проведеного дослідження, можна стверджувати, що на сучасному етапі як ніколи гостро перед Україною постала проблема

боротьби з корупцією. Це негативне суспільне явище проникло в усі сфери життя країни. Для ефективної боротьби з корупцією, насамперед необхідна політична воля. Україна потребує системних реформ. Найкраще сполучення для їх проведення – це правильна політика і гарна інституційна структура. Також потрібне цілеспрямоване поповнення законодавчої бази з метою забезпечення комплексних і конкретних підходів до вирішення питань протидії корупції. Здійснення аналізу і постійного моніторингу ефективності реалізації антикорупційної стратегії з боку Національного антикорупційного комітету при Президенті України. Забезпечення проведення досліджень з антикорупційної тематики з урахуванням вітчизняного та європейського досвіду.

Корупція в нашій державі має ознаки загальнонаціонального лиха, попри прийняті законодавчі акти, прагнення окремих політиків, органів влади й органів місцевого самоврядування, програми та плани з протидії корупції, вона активно прогресує. Державний апарат в таких умовах втрачає надійність і керованість, виникає безпосередня загроза національній безпеці України. На наш погляд, заходи, які спрямовані на запобігання і протидію корупції, мають бути адекватними темпам зростання рівня корупції.

Виходячи з цього можемо сказати, що в даній роботі було розглянуто сутність та цілі антикорупційної політики, наведений і проаналізований механізм формування та реалізації антикорупційної політики. Також проведені дослідження щодо пошуку напрямів підвищення ефективності антикорупційної політики України з урахуванням вітчизняних реалій та європейського досвіду боротьби із корупцією.

Тільки налагодження ефективної взаємодії органів влади з інститутами громадянського суспільства сприятиме розвитку останнього, що є однією з найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : прийнята на 58-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 31 жовтня 2003 року (Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 251-V від 18.10.2006 р.) // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — 2006. — № 50.
2. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 49. — Ст. 2056.
4. Про затвердження Порядку організації та проведення конкурсу з формування Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 140.
5. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // Офіційний вісник України. — 2014. — № 87.
6. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України від 14.10.2014 № 808/2014 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 84. — Ст. 2370.
7. Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 118.
8. Автанов П. Антикорупційна політика як функція держави / П. Автанов // Підприємництво, господарство і право. — 2017. — № 3. — С. 32–38.
9. Борисов В. Громадянське суспільство та питання подолання корупції // Вісник Академії правових наук України. — Право. — Вип. 2 (41). — С. 168–173.
10. Буракова Л. Почему у Грузии получилось / Л. Буракова. — М. : ООО «Юнайтед Пресс», 2011. — 271 с.

11. Гвоздецький В.Д. Оцінювання корупції в Україні: результати на шляху формування громадської думки / В.Д. Гвоздецький // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. - 2017. - С. 63-68.
12. Гуткаева К.В. Международный опыт борьбы с коррупцией: правовой и экономический аспекты / К.В. Гуткаева, Э.Э. Хачатурова // Экономика и современный менеджмент: теория и практика: сб. ст. по матер. LXV-LXVI междунар. науч.-практ. конф. № 9-10(61). – Новосибирск: СибАК, 2016. – С. 16-21.
13. Дзебенко Я. Прояви корупції – загроза національній безпеці України / Я. Дзебенко // Науковий вісник НАВС України. – 2015. – Вип. 9. – С. 6–12.
14. Доленко С.М. Корупція в Україні: стан і проблеми / С.М. Доленко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2014. – С. 21–29.
15. Жилюк І. Місце і роль нормативно-правових актів Президента України у правовому забезпеченні боротьби з організованою злочинністю та корупцією / І. Жилюк // Право України. – 2015. – № 5. – С. 41–48.
16. Журавина П. Антикорупційна політика як функція держави / П. Журавина // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 9. – С. 54–58.
17. Заброда Д. Г. Поняття державної антикорупційної політики / Д. Г. Заброда // Право і безпека. – 2012. – № 2 (44). – С. 98–104.
18. Зайченко Б. В. У боротьбі з організованою злочинністю та корупцією важливі конкретні дії Б.В. Зайченко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2016. – № 12. – С. 8-13.
19. Запобігання та протидія корупції: навч. посіб. / авт. кол.: А. М. Михненко (кер. авт. кол.), Р. П. Марчук, А. М. Мудров та ін.; за ред. проф. А. М. Михненка. – К.: НАДУ, 2010. – 360 с.
20. Качкина Т. Б. Коррупция и основные элементы стратегии противодействия ей: учеб. пособие /

Т. Б. Качкина, А. В. Качкин. – Ульяновск : ОАО "Областная типография "Печатный двор", 2010. – 80 с.

21. Коваленко В.В. Корупція в Україні: фактори ризику та заходи подолання / В.В. Коваленко // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. - 2017. - С. 95-98.

22. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії / Ю. Г. Кальниш, С. В. Дрьомов, Д. Б. Клименко та ін. – К. : "ДП "НВЦ Пріоритети", 2010. – 88 с.

23. Кушнар'ов І. В. Стратегія протидії корупції як складова антикорупційної політики / І. В. Кушнар'ов // Право і безпека. – 2012. – № 5 (47). – С. 177–181.

24. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юрид. думка, 2004. – 400 с.

25. Мельник М.І., Редька А. І., Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар Закону України «Про Боротьбу з корупцією». - К.: «Атіка», 2008. – 372 с.

26. Закалюк А.П Актуальні проблеми протидії корупції в Україні / Закалюк А.П // Вісник кримінального судочинства. - 2008. - № 1. - С. 116-121.

27. Моисеев В. Европейский опыт борьбы с коррупцией / В. Моисеев // Человек и труд. - 2014. - № 11. - С. 43–44.

28. Моисеев В.В. Как использовать международный опыт борьбы с коррупцией в России // Среднерусский вестник общественных наук. - 2011. - № 1. - С. 116–119.

29. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. В. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.

30. Боротьба з корупцією: елементи системи державної непідкупності 2011. Український юридичний портал

31. Прохорук Т.Р. Організаційно-правові аспекти та стан протидії корупційним проявам у системі державної служби України / Т.Р. Прохорук // Науковий вісник РДГУ. – Рівне, 2017. – № 7. – С. 35- 44.

32. Романенко І.Д. Міжнародне співтовариство у боротьбі з корупцією / І.Д. Романенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2017. – Вип. 7. – С. 12-16.

33. Романюк Б.В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією // Регіональна економіка. – 2017. – Вип. 11. – С. 69-73.

34. Ротач З.И. Правовые аспекты деятельности международных организаций по противодействию коррупции / З.И. Ротач // Московский журнал международного права. - 2017. - С. 101-109.

35. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство. Причины, следствия, реформы / С. Роуз-Аккерман; пер. с англ. О. А. Аляк-ринского. – М. : Логос, 2003. – 356 с.

36. Руденко М. В. Нові державні органи у сфері запобігання корупції: спроби аналізу функціонального призначення та взаємозв'язків / М. В. Руденко, О. В. Мельник // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2015. – Вип. 20. – С. 189-193. (Серія : Право)

37. Сафоненко А. О. Антикорупційна політика в умовах трансформації українського суспільства: Автореф. дис. канд. політ. наук (23.00.02) / Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2004. – 16 с.

38. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) (концептуальні та організаційно-правові засади) / Г. П. Ситник. – К.: НАДУ, 2012. – 543 с.

39. Соловійов В. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України: монографія / В. Соловійов. — К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2012. — 508 с.

40. Сиченко Є. Можливості використання зарубіжного досвіду боротьби з корупцією в Україні / Є. Сиченко // Волинь. – 2018. – № 27. – С. .

41. Ткаченко О. В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ: А втореф. дис. канд. юрид. наук (12.00.07) // І н-т законодавства Верховної Ради України. – К.: 2008. – 20 с.

42. Харитонов Б.Ю. Обмеження корупції та “тіньової” економічної діяльності: проблеми і перспективи / Б.Ю. Харитонов // Наукові записки. – 2016. – № 4. – С. 14–19.

43. Шевалов С.А. Формирование контрольной ветви государственной власти для противодействия коррупции / С.А. Шевалов // Государство и право. - 2016. - № 12. - С. 5-9.

44. Шеремет О.С. Коррупция в Украине: общественная опасность и государственная политика в сфере противодействия / О.С. Шеремет // Вестник Казанского юридического института МВД России. - 2014. - № 1(15). - С. 90-94.

45. Індекс корупції CPI-2017 // Transparency International Ukraine [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/index-korupsiyi-cpi-2017/>.

46. Індекс сприйняття корупції // Reformsguide [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reformsguide.org.ua/ua/>

47. Коррупция в Украине: социологи рассказали о важной проблеме // Сегодня [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/ukraine/korrupciya-v-ukraine-sociology-rasskazali-o-glavnoj-probleme-1090984.html>.

48. Нові вимоги щодо Антикорупційного суду: що додав Світовий банк у конфлікт Києва та МВФ Європейська правда // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/01/16/7076176/>..

49. Що вимагає МВФ: повний текст листа з Вашингтона на Банкову // Європейська правда [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/01/15/7076112/>.

50. Публічний аудит. Особливості роботи та результати діяльності антикорупційних органів України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/osoblivosti-roboti-ta-rezultati-diynalnosti-antikoruptsiynih-organiv-ukrayini/>
51. Богомолів А. В. Некоторые аспекты международного опыта борьбы с коррупцией / А. В. Богомолів, А. Д. Неретина, В. И. Мурар // ScienceTime. – 2014. – № 12. – С. 47–52.
52. Кузнецова О. А. Зарубежный опыт борьбы с коррупцией: проблемы и эффективность / О. А. Кузнецова // Вестник Тамбовского университета. Серия : Гуманитарные науки. – 2014. – № 2 (130). – С. 195–197.
53. НАЗК . [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/strategiya-rozvytku-na-2017-2020>
54. І. Беззуб // Антикорупційна політика в Україні. - 2015. - Міг 10 (92)
55. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр. : Закон України від 04.10.2014 р. На 1699-ї/ІІ // Відомості Верховної Ради. - 2014. - Мп 46. - Ст. 2047.
56. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. На 1700-1/ІІ // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - М! 49 . - Ст. 2056.
- 57 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української
- 58 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. На 2341-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - Ма 25-26. -т. 1.
59. Національне антикорупційне бюро, України // Звіт за серпень 2016-пютий 2017

60. Рішення НАЗК від 14 липня 2016 р. На 2 // Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб.

61. Урядовий портал [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/243284567>

62. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про засади державної антикорупційної політики в Україні» (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [рокиhttp://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-1865](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-1865).

63. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII.

64. Указ Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» № 68 від 26 лютого 2016 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/68/2016#n25>.

65. Методологія проведення громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ti-ukraine.org/what-we-do/our-publications/2507.html>

66. Здіорук С.І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття: Монографія / Сергій Іванович Здіорук. - К.: Знання України, 2005. - 552 с.

67. Досвід зарубіжних країн у здійсненні заходів щодо боротьби з корупцією і його імплементація: навч.-метод. матеріали / Ю.В. Баскакова, В.М.

Гаврилюк, К.В. Тарасенко. - К.: НАДУ, 2011. - 44 с.

68. Даниляк О.О., Ус І.В., Шутович В.В. Проблеми законодавчого забезпечення діяльності громадських організацій в Україні // Стратегічні пріоритети. - 2011. - № 3. - С. 27-31.

69. Антикорупційна політика України : навчальний посібник для членів громадських рад / Е. Р. Рахімкулов, О. В. Климович, С. І. Панцир, М. В. Чугаєвський, Л. І. Лебедюк. - Львів, 2011. - 136 с.

70. Усиление роли общественности в системеместного самоуправления. Отчет по итогам исследования – Симферополь, 2011. – 64 с.
71. У травні 2013 року вперше довіра до громадських організацій перевищила недовіру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/uevishila-nedoviru-.htm
72. Участь громадськості у законодавчому процесі: проблеми та шляхи підвищення ефективності / Доповідь Лабораторії законодавчих ініціатив. – Київ, 2009. – 23 с.
73. Фактори корупції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmv.gov.ua/divinfo.asp?Id=209703>
74. Федотов Л. Антикоррупционные императивы модернизации // Мир перемен. – № 4, 2013. – С. 104-118.
75. Цитряк В.Я. Корупція та хабарництво: проблеми визначення та співвідношення понять – Одеса: «Юридична література», 2017. – С. 96-102.
76. Чаркіна А. Деякі питання стану хабарництва в судовій гілці влади та можливі шляхи його подолання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/3171/>
77. Соціологічне опитування Центру Разумкова [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=81.
78. Чимний Р. Чим більше буде бажання зекономити на справедливості, тим менше цієї справедливості буде в країні. – 13.01.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/7192-zarplata_suddiv_zminilas_.
79. Шакирьянов М. М. Понятие и сущность коррупции // Научный Татарстан. – № 3, 2009. – С. 44-47.
80. Як організувати державну політику сприяння розвитку громадянського суспільства / [М. В. Лациба, О. С. Хмара, А. О. Красносільська [та ін.] ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : [Агентство «Україна»], 2011. – 224 с
81. Як реалізується антикорупційна політики в областях та регіонах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vsk.kiev>.

82. Якушик В. Корупція у посткомуністичних країнах / Політологія посткомунізму. – К.: Політична думка, 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/polpost/r2a5.htm>

83. Якщо люди мають спільні цілі і хочуть їх досягти, як їм потрібно діяти, щоб досягти більшого ефекту? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=365.

84. Антикорупційна політика України : навчальний посібник для членів громадських рад / Е. Р. Рахімкулов, О. В. Климович, С. І. Панцир, М. В. Чугаєвський, Л. І. Лебедюк. – Львів, 2011. – 136 с.

85. Лисюк О. Антикорупційна політика в Україні. Збірник наукових статей магістрів спеціалізації «Управління та адміністрування». -К.:КНТЕУ, 2018.С.248-253

Додаток А

Стратегії розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2017-2020 роки та плани з її реалізації

Результати SWOT-аналізу для підготовки Стратегії розвитку НАЗК на 2017–2020 рр.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Розпочато електронне декларування публічних службовців, унікальний досвід першого етапу системи декларування – основа для подальшої роботи та вдосконалення 2. Запроваджено державне фінансування політичних партій і систему державного контролю за фінансуванням партій 3. НАЗК діє як аналітичний центр (аналіз антикорупційних практик і заходів) і є єдиним органом, відповідальним за формулювання а-к стратегії 4. НАЗК діє як методологічний центр (надання порад і роз'яснень) 5. НАЗК проводить інформаційно-роз'яснювальні кампанії (регіональні заходи, тренінги, круглі столи) 6. Сильна законодавча база для діяльності та забезпечення незалежності 7. НАЗК є новим органом, а не реорганізованим старим 8. Працівники володіють достатніми знаннями і досвідом 9. НАЗК може використовувати попередні напрацювання, зокрема, Міністерства юстиції 10. Наявна підтримка з боку міжнародних донорів і організацій 11. Широкі повноваження для здійснення контролю за дотриманням а-к законодавства, витребування необхідної інформації і проведення роз'яснювальної роботи 12. Прозорість НАЗК: інформування про діяльність за допомогою офіційного веб-сайту та соціальних мереж, оприлюднення декларацій службовців, звітів політичних партій, проектів порядків денних засідань та прийнятих рішень	1. Вразливість положення НАЗК, який як ЦОВВ підпорядковується Уряду, але при цьому повинен контролювати членів Уряду 2. Недоліки законодавства: недостатньо деталізовані повноваження (права) НАЗК, неузгодженість між Законом про запобігання корупції і новим Законом про державну службу (статус членів НАЗК, керівника державної служби тощо) 3. Недостатня матеріально-технічна база, недостатнє фінансування ІТ потреб 4. Відсутні територіальні підрозділи, хоча юрисдикція НАЗК поширюється на всю територію країни (складності з отриманням інформації, реалізацією інших повноважень) 5. Працівники одночасно виконують різні ролі – проводять перевірки, надають роз'яснення телефоном/ел.поштою і проводять роз'яснювальні заходи 6. Слабка PR-підтримка НАЗК, неефективне реагування на критику (інформаційні атаки) на адресу НАЗК (з боку народних депутатів, громадських організацій тощо) 7. Відсутність інституційної пам'яті, оскільки нова інституція 8. Недостатня обізнаність суспільства і публічних службовців з антикорупційним законодавством і функціями НАЗК 9. Брак кадрів (наявні вакансії) і кваліфікації 10. Відсутня електронна система звітності політичних партій (лише неефективна паперова система) 11. Складності з отриманням інформації з державних реєстрів і баз даних, низька якість наявної інформації в таких реєстрах і базах даних 12. Відсутність дієвої системи обробки інформації всередині НАЗК, зокрема "чутливої" інформації (персональні дані,

Сильні сторони	Слабкі сторони
13. У працівників НАЗК є можливість підвищувати кваліфікацію, брати участь у тренінгах, семінарах, у тому числі, за кордоном 14. Є запит з боку суспільства на роботу НАЗК і стартовий кредит довіри та підтримка 15. Встановлено адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення антикорупційних обмежень і вимог (наприклад, стосовно вимог до прозорості партійних фінансів) 16. Сильна професійна і компетентна команда, з різним досвідом (background) і знаннями (у різних галузях права, різних сферах діяльності, наприклад, у сфері управління персоналом, універсальність спеціалістів IT), взаємодоповнення 17. НАЗК як нова інституція, яка відповідає за нові напрями роботи, що раніше не існували. Є можливість створювати нові стандарти 18. Досвідчений персонал, що був підготовлений одразу розпочати роботу, готовність до інтенсивних умов праці 19. Організаційний і внутрішній контроль 20. Керівництво дає свободу дії працівникам, є можливість проявляти ініціативу 21. Зацікавленість у результатах, не тільки в процесі, добра мотивація персоналу 22. Налагоджено добру співпрацю з іншими державними органами на рівні технічних працівників	інформація з обмеженим доступом), проблема захисту інформації 13. З багатьох питань в компетенції НАЗК відсутні приклади і релевантний досвід, зокрема, іноземний 14. Неповний склад НАЗК (відсутній п'ятий член), що підриває ефективність роботи 15. Проблеми у розмежуванні компетенції з правоохоронними органами 16. Недостатня відкритість НАЗК, неефективне інформування про його діяльність, що призводить до зниження довіри до НАЗК 17. Аналітичні функції розкидані по різних департаментах, відсутній єдиний аналітичний підрозділ 18. Відсутня процедура врегулювання спорів між підрозділами НАЗК при підготовці документів 19. Недієва мережа уповноважених антикорупційних осіб/підрозділів в інших органах влади 20. Неможливість реалізувати всі механізми антикорупційного контролю через надмірну бюрократизацію, брак процедур, ресурсів тощо 21. Слабка міжвідомча співпраця і комунікація, зокрема з НАБУ та Мін'юстом 22. Відсутність вправ з teambuilding 23. Тривала процедура прийняття рішень, які потребують оперативності 24. Заходи з реорганізації з метою оптимізації структури апарату НАЗК 25. Не врегульовано питання оцінки персоналу

Можливості	Загрози
1. Створення внутрішньої системи обробки інформації (case management system), оптимізація бізнес процесів 2. Забезпечення доступу до баз даних, у тому числі за кордоном 3. Інформаційно-роз'яснювальна та навчальна програма для органів влади і службовців, зокрема он-лайн курси для навчання службовців щодо дотримання антикорупційного законодавства	1. Послаблення НАЗК шляхом змін в законодавстві (урізання функцій чи додавання нових невластивих) 2. Політичний тиск, перешкоджання, блокування у різних формах, зокрема через обмеження фінансування, вплив народних депутатів, незадоволених перевітками з боку НАЗК, втручання Уряду та інших державних органів 3. Дискредитація в ЗМІ

Можливості	Загрози
4. Ресурси для інформаційної кампанії (ролики на ТБ, соціальна реклама тощо) 5. Підвищення кваліфікації персоналу НАЗК, обмін досвідом з іншими органами (у т.ч. за кордоном), стажування, співпраця з експертами поза НАЗК, навчання з питань менеджменту і ефективної діяльності, самонавчання 6. Внутрішнє тестування з метою з'ясування здібностей персоналу 7. Створення електронної система звітності політичних партій і кандидатів на виборах 8. Зміни до законодавства: електронна платформа звітності політичних партій і кандидатів на виборах, посилення відповідальності за порушення у сфері фінансування політичних партій; посилення ролі уповноважених антикорупційних підрозділів/осіб, незалежності НАЗК 9. Вдосконалення процедури відбору кадрів НАЗК, визначення чітких критеріїв відбору 10. Вироблення критеріїв оцінки результатів роботи персоналу (performance evaluation) 11. Розбудова мережі уповноважених антикорупційних підрозділів/осіб в органах влади, їх координація з боку НАЗК 12. Створення територіальних органів НАЗК 13. Посилення PR можливостей, робота із ЗМІ 14. Підвищення ефективності діяльності НАЗК, вимірювання впливу результатів роботи на ситуацію з корупцією, на досягнення цілей НАЗК 15. Оптимізація структури департаментів апарату НАЗК, розмежування функцій 16. Створення централізованого колл-центру НАЗК, а не покладення його функцій на окремі департаменти 17. Створення Громадської ради при НАЗК 18. Забезпечення ефективної роботи Національної ради з питань антикорупційної політики при Президентові 19. Краща координація з Міністерством юстиції, іншими антикорупційними органами, обмін даними і досвідом 20. Захист персональних даних, що обробляються в НАЗК (зокрема, в питанні доступу до них інших державних органів)	4. Блокування Міністерством юстиції актів НАЗК через відмову в реєстрації 5. Необізнаність суспільства із завданнями і повноваженнями НАЗК 6. Неврахування позиції НАЗК при зміні антикорупційного законодавства 7. Нестабільна робота реєстру електронних декларацій, брак фінансів для модернізації, втручання в роботу реєстру 8. Подання в Конституційному Суді України щодо неконституційності положень закону стосовно фінансового контролю 9. Збереження стимулів для заохочення і мотивації працівників (зарплата, премії) 10. Неефективне прийняття рішень всередині НАЗК (проблема п'ятого члена НАЗК), відсутність чіткого розподілу на політичні і адміністративні функції 11. Формалізованість роботи, процес без результатів, робота заради порожніх показників, кількість замість якості, відсутність зміни ситуації з корупцією за результатами роботи 12. Загроза втручання в роботу інформаційних систем, неготовність персоналу на вирішення проблем з безпекою інформацією 13. Можлива плінність висококваліфікованих кадрів через значне навантаження 14. Неконкурентна заробітна плата порівняно з приватним сектором